

Acrocephalus

71

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor board	Iztok Geister (oblikovanje in tehnično urejanje, layout & editorial technical editing), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography), Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, dr. Davorin Tome, dr. Andrej O. Župančič
lektor in prevajalec revised and translated by	Henrik Ciglič
stavek typesetting	HARDING d.o.o. Ljubljana, Cesta v Gorice 37
fotoliti photoliths	TILIA Škofja Loka, Stara Loka 68
tisk print	TISKARNA TONE TOMŠIČ Ljubljana, Gregorčičeva 26
cena naklada	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM 1300 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/125 07 51, mobitel 0609 625 210
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Borut Mozetič 61000 Ljubljana, Rožna 7 tel. 0609 625 210
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/ 858 888
žiro račun izvršilni odbor	50100-620-133-05-1018116-2385287 A.Bibič, L.Božič, T.Jančar, P.Krnecl, B.Marčeta, T.Mihelič, B.Mozetič, S.Polak, A.Ramšak, B.Rubinič, D.Šere, A.Šorgo, T.Trilar, M.Vogrin in častna člana dr. S.D.Matvejev in dr. A.O.Župančič
letna članarina	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 7383-99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4.3.1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Razmišljanje ob Rdečem seznamu Reflections on the national Red List

V 67. redni številki *Acrocephalus* je bil objavljen Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije. Narejen je drugače kot vsi do sedaj pri nas objavljeni živalski in rastlinski sezname, »ne prikriva podobnosti z avstrijskim rdečim seznamom ogroženih ptic«, pokoketira pa tudi z »domišljenimi in univerzalnimi« kategorijami IUCN. V posameznih kategorijah so vrste uvrščene v podkategorije, podatki za posamezne vrste pa so obravnavani regijsko.

Avtorji so se odločili za svoj korak: pri označevanju kategorij ne sledijo terminologiji po IUCN, ki je ustaljena pri nas v naravovarstveni stroki, ampak so prevedli imena z avstrijskega seznama. Zmeda bo gotovo večja od koristi, ki bi jo dalo rušenje naše obstoječe terminologije, uporabljene pri številnih objavljenih rdečih seznamih živalskih in rastlinskih skupin.

Z uvedbo podkategorij se je še povečala dilema, kam uvrstiti posamezno vrsto, še bolj je prišla do izraza subjektivnost uvrščanja, ki jo priznava tudi uvodničar k novo objavljenemu seznamu. Kritikom pa je olajšano delo: kaj lahko je namreč dokazati, da triprsti detel, kot glacialni relik, ne sodi v podkategorijo 3. c, »v preteklosti v Sloveniji splošno razširjena vrsta, sedaj populacija zaskrbljujoče nazaduje in prostorsko izginja«.

Ena kategorij IUCN je tudi O – Vrsta zunaj nevarnosti (Out of danger), kategorija, ki je pomembna kot kazalec učinkovitosti varstvenih ukrepov. »Društveni« seznam jo je žal prezrl.

Vsiljuje se vprašanje, komu so pravzaprav namenjeni rdeči sezname, da zgublamo okoli njih toliko časa in energije. Mogoče tudi medsebojnega zaupanja. Danes niso več vse sile naravnane v varovanje posameznih vrst, poudarek je na ohranjanju habitatov in preprečevanju njihove fragmentacije, vse več pozornosti je namenjene ohranjanju biološke diverzitete, ki je glavni porok za ohranitev vrst. Rdeči sezname ohranjajo predvsem svoj »operativni« pomen. Poleg seznanjanja domače in tuje javnosti o stanju flore in favne so nujen pripomoček pri oblikovanju programov varstva vrst, življenjskih združb in posameznih ekosistemov. So osnova pri vrednotenju in določanju stopnje ogroženosti ekosistemov, pomoč vsem, ki načrtujejo krajinske posege in njihovo izvedbo, so pomoč naravovarstvenim organizacijam pri oblikovanju predlogov za zavarovanje ogroženih vrst in osnova pri predlogih za ustanavljanje zavarovanih območij. So pomoč pri odločanju sodnih oblasti ob deliktih na področju varstva narave, lova, ribolova in podobno, zakonodajalcem, pa pri pripravi zakonskih predpisov. Seveda ne gre zanemariti pomena rdečih seznamov pri ozaveščanju ljudi, pri vzgoji in izobraževanju. In nazadnje, rdeči sezname niso dokončni, temveč se, glede na nova spoznanja, dopolnjujejo in spreminjajo; zato so podlaga za prihodnje, bolj izpopolnjene in bolj utemeljene rdeče sezname.

Društveni rdeči seznam gnezdilcev Slovenije je nastajal tri leta. Poleg zagotovil, posvečenih v njegovo nastajanje, da bo boljši in popolnejši kot leta 1992 objavljeni, recimo mu »muzejski« seznam, ni bilo mogoče zvedeti o njem kaj več (tudi nekaterim članom uredniškega odbora *Acrocephalus* ne) vse do izida. Da bo boljši in popolnejši, ne bi smelo biti dvoma, saj so bili zanj na voljo podatki in spoznanja zadnjih treh let, vzporedno z njim je v društvenih krogih nastajalo temeljno delo, Atlas gnezdilk Slovenije; nastajal je v letih 1979 do 1993 in je že dotiskan. Pri njegovem nastajanju so sodelovali tudi vsi avtorji novo objavljenega rdečega seznama.

Nerazumljivo je, da dognanja Atlasa niso v celoti prodrli v pravkar objavljeni rdeči seznam. Kako naj si drugače razložimo dejstvo, da je poljska vrana v Atlasu označena kot potrjena gnezdilka v 8 kvadratih, v rdečem seznamu pa je označena kot domnevno izumrla vrsta? Tudi uvrstitev žalobne sinice je prezrla podatek v Atlasu o dokazanem gnezdenju te vrste pri nas. Pa še to: modra taščica (ki je Atlas ne omenja) je uvrščena v kategorijo izumrlih, kljub nespornim dokazom o njenem gnezdenju pri nas (*Acrocephalus* 1994, št. 63, str. 58).

Vsako delo naj bi bilo logično nadaljevanje in dopolnjevanje prejšnjega. Tako tudi rdeči seznam. Avtorji so se spomnili rdečega seznama izpred treh let in zapisali »seveda smo razvrstitev vrst, obstoječe zgodovinske podatke in novejša spoznanja primerjali tudi s sedanjim rdečim seznamom ogroženih ptičev v Sloveniji...« In niti besedice več. Primerjavo bi morali narediti, argumentirano bi morali pokazati na vsako napako ali pomanjkljivost. Seveda če je bil iskren namen ta, pridemo do boljšega rdečega seznama in ne, kdo bo podpisan pod njim.

Muzejski seznam obsega 115 vrst ptičev (brez neopredeljenih in premalo znanih vrst), društveni pa 130. Vse lepo in prav: nova spoznanja, nove ocene ogroženosti. Vendar pa 11 vrst, ki so na prvo navedenem seznamu, na drugem preprosto ni. Brez komentarja so »izginile«. To je pomanjkljivost, ki je tuja resnemu strokovnemu delu. Zakaj je izginil s seznama planinski hudournik, saj je njegova ogroženost dokazljiva (ali je vsaj dober argument pri uveljavljanju varovanja skalnih sten)? Njegova gnezdišča pri nas preštejemo na prste ene roke, še ped kratkim pa so alpinisti v času gnezdenja plezali po stenah Ospa in Škocjanskih jam, kjer gnezdi. Razširjenosti navadne kanje in zelene žolne se po Atlasu sicer nekoliko razlikujeta, vendar imata vrsti enake populacijske in razširitvene trende. Kako si torej razložiti, da je kanja brez komentarja izginila s seznama ogroženih, zelena žolna pa se je, prav tako brez komentarja, pojavila na novo?

Smiselnost seciranja na razne podkategorije znotraj kategorij ogroženosti bi morala biti utemeljena. Na marsikatero vprašanje daje odgovor Atlas. Bralec seznama ostaja v dvomih, kaj so lokalna (npr. črna štoklja, planinski orel, škrlatec), regionalna (npr. bela štoklja, rjava cipa, povodni kos) in splošna razširjenost (npr. čopasti ponirek, čopasta črnica, triprsti detel). Pri oceni populacijskih trendov pa se lahko ujameš v lastno past: v podkategoriji 3.b (»regionalno razširjena, populacija nazaduje in lokalno že izginja«) je kar pri 10 vrstah (ali 71% vseh) navedeno, da v splošnih trendih velikosti populacij ni sprememb. Kaj torej?

Društveni seznam je bil zastavljen ambiciozno, žal pa je ostal na pol poti; predvsem, ni se lotil pospravljanja za nazaj. Ignoranca pa (vsaj za sedaj še) v stroki ni argument. Različne uporabnike, od zakonodajalcev do naravovarstvenih služb, pušča v dvomih, kaj storiti z vrstami, ki so izginile med dvema seznamoma. In kako naprej? Uporabljamo lahko tudi vsak svoj seznam. Ostaja pa ugotovitev, da Slovenci še naprej čakamo na ustrezen rdeči seznam gnezdilcev.

Janez Gregori

Opazovanje grivaste gosi *Branta bernicla* na Ledavskem jezeru

Observation of Brent Goose *Branta bernicla* at Ledavsko jezero in NE Slovenia

Karin RIŽNER, Primož KMECL

OPIS OPAZOVANJA

Ledavsko jezero leži na rečici Ledava ob regionalni cesti Gederovci–Kuzma, ki poteka po zahodnih obronkih Goričkega. Jezero je akumulacijsko, na jugu zajezeno z nasipom, severni breg pa se zarašča z vrbovjem, črno jelšo in trstjem. Meri 145 ha in je zaradi svoje velikosti zanimivo za vodne ptice na selitvi in prezimovanju.

Dne 26. 4. 1994 je bilo na Ledavskem jezeru vetrovno in spremenljivo nevihtno vreme. Že takoj po prihodu na nasip sva zagledala nena-

vadno temno gos, ki je plavala približno 70 m od nasipa. Pri pogledu skozi teleskop (20-60 x 77) sva ugotovila, da gre za grivasto gos *Branta bernicla*.

Za gos je bila majhna, imela je zelo temen vrat in črn kljun, belo liso (obroč) na vratu pa dobro vidno; na perutih ni imela nobenih belih prog. Ker je po nekaj minutah zletela in pristala na polju južno od jezera, sva lahko opazila še druge podrobnosti: kratek vrat, temen trebuh, zamolklo rjave boke z rahlo nakazanimi svetlejšimi programi, kratke in črne noge. Iz

Slika 1: Grivasta gos *Branta bernicla bernicla* na Ledavskem jezeru (Goričko, SV Slovenija) dne 27.4.1994 (M. Vogrin)
Photo 1: Brent Goose *Branta bernicla bernicla* at Ledavsko jezero in NE Slovenia on 27TH April 1994 (M. Vogrin)

vseh teh znakov sklepava, da je bila gos odrasla, in sicer nominatna podvrsta *bernicla*. Na nogah nisva opazila obročka. V naslednjih urah se je zadrževala na polju, kjer se je hranila s travo in sveže kalečo pšenico.

Naslednjega dne jo je opazoval še kolega Milan Vogrin, ki jo je fotografiral in vrsto tudi potrdil.

OPIS IN STATUS VRSTE V EVROPI

Zaradi primerjave z opazovanjem in fotografijo podajava tudi kratek opis vrste iz literature (MADGE, BURN 1988).

Pri grivasti gosi prevladuje temna, skoraj črna barva perja na glavi, vratu in prsih, beli sta le lisi na obeh straneh kratkega vratu. Tudi vse neporaščene dele (kljun, noge) ima črne. Trebuh in boki so sivo rjavi z bledimi obrobami na perju, ki so bolj ali manj obsežne (glede na podvrsto). Hrbet, trtica in peruti so temno rjave barve, prav tako letalna peresa. Zadek je bel. Spola se med seboj ne razlikujeta. Mladostne primerke ločimo od odraslih po bolj rjavi barvi perja in belih progah po perutih; manjkata jim tudi beli progi na vratu (MADGE, BURN 1988).

Grivasta gos je tipična obalna vrsta (gnezdi in prezimuje ob morski obali), na celini se, razen v času velike selitve, redko pojavljajo le posamezni osebki (CRAMP 1986). Gnezdi v arktični obalni tundri in prezimuje ob plitki morski obali in rečnih ustjih, kjer se prehranjuje z morskimi in kopenskimi rastlinjem (morsko travo *Zostera sp.*, zelenimi in rdečimi algami, halofiti, travami, lišaji in mahovi).

Zelo je družabna in se predvsem med prezimovanjem in golitvijo združuje v tisočglave jate. Redko se druži z drugimi vrstami gosi. Je precej zaupljiva, verjetno predvsem zato, ker so vrsto zaradi drastičnega upada populacije v 30. letih v večini držav, kjer prezimuje, zakonsko zavarovali (CRAMP 1986).

Pri grivasti gosi ločimo podvrste: nominatno *bernicla*, *hrota* in *nigricans* (CRAMP 1986). Razširjene so cirkumpolarno po vsej arktični obali. V zahodnem palearktiku gnezdi le podvrsta *hrota*, in sicer na otočju Spitsbergen in na Zemlji Franca Jožefa. Ta podvrsta gnezdi še na obalah severne Grenlandije in arktične Kanade vzhodno od Melvillovega otoka. Podvrsta *bernicla* gnezdi na obalah ruske tundre od otoka Kolgujev do Tajmirskega polotoka. Podvrsta *nigricans* pa gnezdi na obalah ruske tundre vzhodno od Tajmirskega polotoka, na obalah severne Aljaske, Kanade in severnih ka-

nadskih otokih približno od 102. vzporednika.

Gosi podvrst *bernicla* in *hrota* prezimujejo v Evropi (*hrota* tudi v Ameriki), gosi podvrste *nigricans* pa na obalah ZDA in le izjemoma zai-dejo v Evropo.

Podvrste se med seboj razlikujejo predvsem po barvi perja na trebuhu in bokih. Podvrsta *hrota* ima od vseh najbolj svetlo perje po vsem trebuhu in bokih, podvrsta *nigricans* pa ima črn trebuh in samo boke močno belo progaste. Nominatna podvrsta ima črn trebuh in le rahlo nakazane bele proge po bokih.

Znana je le ena populacija gosi podvrste *bernicla*. Njen prezimovalni areal je na obalah SZ Evrope (Nizozemska, Nemčija, Danska, zahodna Francija, SV Anglija). Iz ruske tundre gosi priletijo konec septembra prek Baltika; nekatere se ustavijo na Danskem in v Nemčiji, dokler ne pritisne zimski mraz, nekatere pa letijo brez postanka na zahodnejša prezimovališča. Gosi se vračajo ob začetku marca. Do srede maja se zbirajo na Danskem, Nizozemskem in v Nemčiji, od koder odletijo na svoja gnezdišča (CRAMP 1986).

Populacija nominatne podvrste je v 30. letih tega stoletja (natančneje po letu 1932) doživela katastrofalni upad zaradi bolezni, ki je napadla njihov glavni vir hrane – morsko travo vrste *Zostera marina*. Ocenjujejo, da se je populacija zmanjšala za pribl. 75 % (CRAMP 1986). Zaradi pomanjkanja hrane so se preživele gosi začele prehranjevati bolj z drugim (predvsem morskimi) rastlinjem in tako danes ni več opaziti ozke specializacije v njihovi prehrani. Populacija si je že povsem opomogla (250.000 osebkov podvrste *bernicla*) in vse kaže, da število še vedno narašča (ROSE, SCOTT 1994), verjetno tudi zaradi zakonskega varstva.

RAZPRAVA

Ker grivasta gos prezimuje na obalah SZ Evrope, ni presenetljivo, da se občasno pojavlja v skoraj vseh drugih državah Evrope in celo severne Afrike (CRAMP 1986, GLUTZ VON BLOTZHEIM, BAUER 1990). Kljub temu prevladujejo opažanja izpred 50 let; novejša opažanja na celini so redka, večinoma na večjih jezerih (Bodensko, Nežidersko) in rekah (GLUTZ VON BLOTZHEIM, BAUER 1990).

Po podatkih Komisije za redkosti (Komisija za redkosti 1993) grivasta gos tudi v Sloveniji v zadnjih 50 letih ni bila opažena, arhivirana sta samo dva starejša podatka. Oba podatka sta zelo stara in sta brez natančnega datuma opa-

zovanja (REISER 1925). Za prvega je znano le to, da so se opazovane gosi (8 – 10 osebkov) prehranjevale na Dravi v bližini Maribora v zimskem času v sedemdesetih letih 19. stoletja. Opazovalci so en osebek ustrelili. Za drugi osebek pa je znano samo, da je bila grivasta gos ustreljena na Dravi in shranjena v zbirki Pichler-Krainz (REISER 1925).

Catalogus faunae Jugoslaviae (MATEJEV, VASIĆ 1973) jo navaja kot redkost, ki se pojavlja le v zimskem času (december, januar). Omenja dva podatka o opazovanju podvrste *bernicla*: leta 1899 v Dalmaciji (Cetina) in leta 1906 v Slavoniji (Lonjsko polje).

Za Slovenijo so zanimivi predvsem podatki o pojavljanju pri naših severnih sosedih – v Avstriji, na Madžarskem in v drugih državah Srednje Evrope. Seznam ptic Avstrije grivasto gos omenja kot redkost (BAUER 1989), znani so podatki iz leta 1928 (kar 200 osebkov!), 1951 (3 osebk), 1962 (5 osebkov), vsi podatki so z Nežiderskega jezera (GLUTZ VON BLOTZHEIM, BAUER 1990). Znan pa je tudi novejši podatek o opazovanju osebk grivaste gosi na Velikovškem zbiralniku 28. 3. 1991 (WRUSS 1992). Na Madžarskem je prvi znani podatek o opazovanju te vrste iz leta 1851, od takrat pa je bilo potrjenih 16 opazovanj – od tega 5 opazovanj na Nežiderskem jezeru in 8 ob reki Tisi (GLUTZ VON BLOTZHEIM, BAUER 1990).

Na severu Srednje Evrope (Nizozemskem, v Belgiji in Nemčiji) grivasta gos nominatne podvrste redno prezimuje, zato tam seveda ni nobena redkost. Pač pa je iz zadnjih let znanih le nekaj podatkov za celinsko Nemčijo, kjer se občasno pojavljajo tudi gosi podvrst *hrota* in *nigricans*.

Domnevamo lahko, da je bila opazovana grivasta os na Ledavskem jezeru iz naravne populacije in da gre za resničnega naključnega gosta. To domnevo podpirata dejstva, da je bila razmeroma plašna in brez obročka. Ne gre prezreti precejšnjega števila opazovanj te severne vrste na Madžarskem in v panonskem delu Avstrije. Zanimivo je, da se je gos ustavila na majhni vodni površini glede na velika panonska jezera.

Čas opazovanja je z viška zbiranja v jate za polet na arktična gnezdišča in možno je, da je kak dejavnik zmotil njeno orientacijo na selitvi, še posebej, če je šlo za neizkušeno prvoletno ptico.

Očitno se je vrsta resnično dobro prehransko prilagodila, saj smo jo opazovali pri hranjenju s pšenico in travo. Ali pa to pomeni, da

je vendarle ušla iz ujetništva? Tako ali drugače, vsekakor smo bili veseli gosta z visokega severa, ki nas tako redko obišče.

ZAHVALA

Zahvaljujemo se Milanu Vogrinu za fotografijo in Andreju Sovincu za pomoč pri pregledu starejše literature.

LITERATURA

BAUER, K., BERG, H. M. (1989): Artenliste der oesterreichischen Vogelfauna. In: Rote Listen der gafaehrdeten Saeugetiere Oesterreichs und Verzeichnisse der in Oesterreich vorkommenden Arten. Wien: Oesterreichische Gesellschaft fuer Vogelkunde, pp. 13–17

CRAMP, S. (ed.) (1986): The Birds of Western Palearctic. Oxford: Oxford University Press, Vol. I, pp. 436

GLUTZ VON BLOTZHEIM, N., BAUER, K. M. (1990): Handbuch der Voegel Mitteleuropas. Wiesbaden: Aula-Verl., Band 2, pp. 222–238

KOMISIJA ZA REDKOSTI (1993): Seznam redkih vrst ptic Slovenije 1990. *Acrocephalus* 14 (58–59), pp. 99–119

MADGE, S., BURN, N. (1988): Wildfowl, An identification guide to the ducks, geese and swans of the world. London: Helm, pp. 148–150

MATEJEV, S. D., VASIĆ, V. F. (1973): Catalogus faunae Jugoslaviae IV/3, Aves. Ljubljana: Academia Scientiarum et Artium Slovenica. str. 21

REISER, O. (1925): Die Voegel von Marburg an der Drau. Graz pp. 127–128

ROSE, P. M., SCOTT, D. A. (1994): Waterfowl Population Estimates. IWRB Publ. 29, str. 41

WRUSS, W. (1992): Pomembna avifaunistična poročila o gostujočih vrstah na avstrijskem Koroškem. *Acrocephalus* 13 (54), pp. 139–144

POVZETEK

Dne 26. 4. 1994 je bil na Ledavskem jezeru opažen odrasel osebek grivaste gosi *Branta bernicla* nominatne podvrste *bernicla*. Gos se je zadrževala na jezeru vsaj še 27. 4. 1994, opazovanje je dokumentirano s fotografijo. To je prvo opazovanje te severne gosi v tem stoletju v Sloveniji. Gos se je hranila s pšenico in travo, kar je zanimivo glede na nedavno ozko specializacijo vrste na morske rastline.

V celinskem delu Srednje Evrope je grivasta gos redek gost, tudi v severnejših dežeh.

lah od Slovenije. Zanimivo je pojavljanje v času zbiranja za odhod na gnezdišča in dejstvo, da se je zadrževala na razmeroma majhni vodni površini.

SUMMARY

On April 26th 1994, a fullgrown Brent Goose *Branta bernicla bernicla* was observed at Ledavsko jezero in NE Slovenia. It stayed there for at least another day and was duly photographed. This is the first observation of this northern species in this century in the territory

of Slovenia. The goose fed on wheat and grass by the lake, which may be quite interesting in view of its recent narrow specialization on sea plants.

In the continental part of Central Europe as well as in the countries north of Slovenia, this bird is a rare guest. It is interesting that this particular individual occurred here at the time when birds gather to depart for their nest sites and also that it made use of this relatively small water body.

Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana
Primož Kmecl, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana

Rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus* na Dravskem polju

White Pelican *Pelecanus onocrotalus* at Dravsko polje in NE Slovenia

Milan VOGRIN, Nuša VOGRIN

UVOD

Dne 29. 4. 1995 sva obiskala zadrževalnik Medvedce na Dravskem polju v SV Sloveniji. Zadrževalnik je postal »znan« po letu 1993, ko je bila odkrita gnezdeča mala cipa *Anthus pratensis*. Izredna je (bila) tudi ohranjenost močvirnih in vlažnih travnikov, ki so enkratni v tem delu Slovenije. Žal je že v letu 1993 zasebni ribogojec pričel dvigovati nivo vode in vzrejati ribe v njej. Danes je večina kompleksa, ki meri 155 ha, potopljena. Vegetacija v zadrževalniku propada, redka flora in favna pa sta verjetno za vedno uničeni.

Za ta dan sva se pravzaprav odločila, da ga ne bova posvetila pticam, temveč dvoživkam (*Amphibia*). Vendar sva že ob prihodu ugotovila, da verjetno le ne bo tako. Zadrževalniku sva se bližala z južne smeri, to je iz vasi Sestrže oziroma z roba gričevja Savinsko. Na primerni čistini sem postavil teleskop in si začel ogledovati vodno površino. Za začetek sem videl mladostnega rjavega lunja *Circus aeruginosus*,

ki je preletel nasip zadrževalnika in nadaljeval svoj nizki let nad polji. Nekje na sredi, v bližini odmirajočega grmovja, sem zasledil še eno zanimivo vrsto – bila je žličarica *Anas clypeata*. Opazil sem samca, ki je dvoril samici. Po pozornejšem pregledu sem ugotovil, da so na zadrževalniku najmanj štirje (4) osebk.

Nekako v tem trenutku sem iz bližnje poseke zaslišal tudi petje kobiličarja *Locustella naevia*. Osebek je bil seveda na preletu, če le ni šlo za kakšen primerek iz zadrževalnika, kjer tudi gnezdi. Po tem uvodu sva se odpravila v sam zadrževalnik. Vendar sva se zaustavila tik pred njim. Nušino pozornost so pritegnili nežni glasovi, ki so prihajali s kolovozne poti. Bili so gorski urhi *Bombina variageta*, ki sva jih takoj premerila. Ko sva končno prispela v zadrževalnik, je najino pozornost pritegnila velika bela čaplja *Egretta alba*, ki pa, kot se je pokazalo malo kasneje, ni bila sama. V zadrževalniku so se tega dne zadrževali štirje osebk (4).

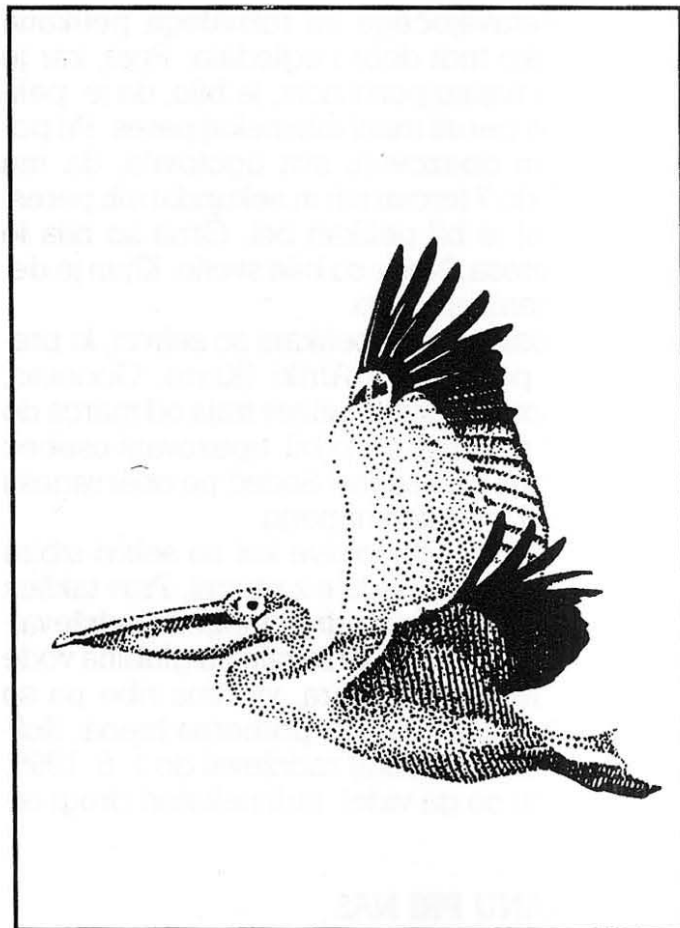

Slika 1: Rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus* nad Medvedcami dne 29.04.1995 (M. Vogrin)

Photo 1: White Pelican *Pelecanus onocrotalus* at Dravsko polje on 29th April 1995 (M. Vogrin)

OPAZOVANJE

Tedaj se je zgodilo. Povsem slučajno sem se ozrl proti sredini, kjer sem še v istem trenutku zagledal nekaj beločrnega v velikosti, lahko bi rekel, malega letala. Pogled skozi daljnogled mi je povedal vse, no skoraj vse. Bil je pelikan *Pelecanus sp.*. Čeprav sem imel škornje (stal sem v vodi, kjer sem stikal za zelenimi žabami), sem v trenutku, ko sem od presenečenja prestopil in pozabil, da stojim na šopu šaša, zajel vodo. V tem času se je pelikan vztrajno dvigoval in se vse bolj oddaljeval proti severu. Hitro sem dvignil fotoaparatus, kjer sem imel teleobjektiv, in naredil posnetek. Pri zamahovanju je pelikan na srečo peruti dvigoval ravno še dovolj, da se je dalo z gotovostjo ugotoviti, za katero vrste gre. Bil je rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus*. Pri ponovnem pogledu skozi daljnogled se je videla le še drobna pika. Vendar se pelikan ni več oddaljeval, temveč je pričel krožiti. Ocenil sem, da kroži nad glinokopi pri Pragerskem. Po takšnem presenečenju, ki sva ga doživela ob 10. uri, sva bila prepričana,

Risba: Rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus* (J. P. Smith)

Drawing: White Pelican *Pelecanus onocrotalus* (J. P. Smith)

da je s tem najino srečanje s pelikanom končano. Pol ure kasneje sva v zraku ponovno zagledala večjega ptiča, ki je priletel iz zahodne smeri. Z daljnogledom ni bilo težko prepoznati odrasle črne štorclje *Ciconia nigra*. Vendar ni bila sama, v bližini se je pojavila še ena, prav tako odrasla. Obe sta leteli proti vzhodu, kjer sta začeli krožiti. Tukaj sem opazil še eno, ki pa ni bila črna štorclja, kot se je izkazalo kasneje, ko sem »štorcljo« pogledal še z daljnogledom, pač pa pelikan. Vsi trije so pričeli družno krožiti nad zadrževalnikom in nad polji. Ponovno sem izrabil priložnost in pelikana fotografiral. Čez kakšni dve minuti pa so vsi, kot na povle, spet odleteli proti severu. Približno ob 11. uri pa sem iz severne smeri opazil približevanje treh velikih, črnobelih ptic. Na čelu je letel rožnati pelikan, sledili pa sta mu dve beli štorclji *Ciconia ciconia*. Nad zadrževalnikom so se vnovič ustavili in pričeli krožiti. Tokrat je takšno skupno preletavanje trajalo vsaj pet minut. V tem času se je pelikan nekajkrat spustil zelo nizko. Videti je bilo, kot da bi poskušal pristati, vendar si je vsakokrat premislil in se dvignil. Nazadnje sva videla, kako je pelikan, skupaj z belima štorcljama, odletel v smeri proti Boču.

Spreletavajočega se rožnatega pelikana sva si lahko tudi dobro ogledala. Prvo, kar je pritegnilo najino pozornost, je bilo, da je pelikanu v levi peruti manjkalo nekaj peres. Pri pozornejšem opazovanju sva ugotovila, da mu manjka 5 do 7 terciarnih in sekundarnih peres. Od spodaj je bil pelikan bel. Črna so bila le letalna peresa. Noge so bile svetle. Kljun je deloval rumenkasto sivo.

Evropski rožnati pelikani so selivci, ki prezimujejo pretežno v Afriki (KEITH, GOODERS, 1986). Spomladanska selitev traja od marca do maja, kar pomeni, da je bil opazovani osebek v Medvedcah na selitvi. Sodeč po obarvanosti perja je bil v odraslem perju.

Tako v času gnezditve kot na selitvi izbira plitve vode, ki so bogate z ribami. Prav takšen pa je bil v tem času tudi potopljeni zadrževalnik. V večjem delu zadrževalnika globina vode ni presegla enega metra, vložene ribe pa so mu bile brez dvoma kar primerna hrana. Rožnati pelikan se je tukaj zadrževal do 1. 5. 1995. V tem času so ga videli tudi nekateri drugi ornitologi.

O PELIKANU PRI NAS

Opazovanje rožnatega pelikana na zadrževalniku Medvedce na Dravskem polju je šele četrto opazovanje te vrste pri nas (ALJANČIČ, 1993). Pri tem je treba dodati, da je v zadnjih petdesetih letih to prvi podatek o rožnatem pelikanu za Slovenijo. Zadnje opazovanje te vrste pri nas datira iz leta 1888. Opazoval je bil na Ljubljanskem baru, in sicer mlad osebek (SCHULZ, 1890 v ALJANČIČ, 1993). Od zadnjega opazovanja na Ljubljanskem baru pa do opazovanja na Medvedcah je tako poteklo kar 107 let.

O prvem pelikanu na slovenskem ozemlju, ki se je pojavil pri Brezovici pri Ljubljani, so poročale tudi Bleiweisove novice. Osebek je bil ujet (ustreljen) 7. novembra 1843 (ALJANČIČ, 1993). Leta 1869 pa sta bila dva pelikana uplenjena ob Savi pri Beričevem. En osebek je končal v muzeju, kjer je še danes (PMS) (ALJANČIČ, 1993). Sicer pa je podrobnejši zgodovinski pregled o rožnatem pelikanu podal ALJANČIČ (1993) v Proteusu z naslovom Hudoba iz brezovške fare.

LITERATURA:

ALJANČIČ, M. (1993): Hudoba iz brezovške fare. Proteus 56 (4): 139–141, Ljubljana

HARRISON, P. (1987): Seabirds of the world. A photographic Guide. Christopher Helm. London

KEITH S., GOODERS, J. (1986): Collins Bird Guide. A photographic guide to the birds of Britain and Europe. Collins. London

SOVINC, A. (1944): Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1992. Poročilo Komisije za redkosti. Acrocephalus 15 (63): 45–49. Ljubljana

POVZETEK

V zadrževalniku Medvedce, kjer so se nekoč razprostirali močvirni travniki, danes pa je zadrževalnik preurejen v ribogojnico, je bil 29. 4. 1995 opazovan rožnati pelikan *Pelecanus onocrotalus*. Tega dne je ves čas opazovanja krožil nad zadrževalnikom in v njegovi bližini. Zanimivo je bilo vedenje drugih ptic (črne in bele štoklje), ki so ves čas opazovanja delale družbo pelikanu. V tem stoletju je to prvo opazovanje rožnatega pelikana v Sloveniji in šele četrto nasploh. Pelikan je bil na tej lokaciji opazoval še tri dni. Osebek, ki je bil glede na to barvo perja očitno odrasel, je bil tudi fotografiran.

SUMMARY

On April 29th 1995, a White Pelican *Pelecanus onocrotalus* was observed at Medvedce impounding reservoir in NE Slovenia. This locality used to be covered with swamp meadows but was then inundated and changed into a fish farm. On this particular day the White Pelican kept circling over the reservoir and its vicinity. The behaviour of other birds (White and Black Storks) that shared its company was also interesting. This is the first observation of the White pelican in this century in Slovenia and only the 4th ever. The Pelican stayed at this locality for another three days. In view of the colour of its plumage it was clearly an adult and was duly photographed.

Milan Vogrin, Vransko 121, 63305 Vransko
Nuša Vogrin, Vransko 121, 63305 Vransko

Naravovarstveno vrednotenje ptičev Banjšic

Nature conservationist evaluation of birds at Banjšice

Janez GREGORI

UVOD

Strokovne službe pri svojem delu večkrat potrebujejo naravovarstveno vrednotenje določenega predela, navadno zaradi načrtovanih posegov. Pogosto se vrednotenje opravi na osnovi analiz populacij ptičev. Razloga sta vsaj dva: a) ker so ptiči lahko opazni in dobro slišni, je razmeroma lahko napraviti popise vrst za potrebe kvalitativnih pa tudi kvantitativnih analiz, in b) ptiči so med vsemi vretenčarji najbolj mobilni, hitro se odzivajo na spremembe v svojem življenjskem okolju, so torej pomembni kot indikatorji ekoloških razmer.

Izvajalci inventarizacije in vrednotenja postavljamo zahtevo, da je za delo potrebno najmanj eno leto, tako da so zajete vse fenofaze; pri ptičih torej čas gnezdenja, preleta in prezimovanja. In redno se dogaja, da daje naročnik na voljo le malo časa. Brezpogojno je treba za popise ptičev izbrati gnezditveno obdobje, ki je najbolj merodajno tudi za ugotavljanje stanja habitatov. V kratkem času je treba zbrati čimveč podatkov, ki so obenem primerljivi s popisi iz drugih predelov ali s ponovljenimi popisi v istem predelu. Predvsem moramo vedeti, kaj želimo ugotoviti, kako bomo ovrednotili posamezne vrste, in zbrati temu primerno metodo dela in kasnejšega analiziranja. Pomen ptičev za naravovarstveno presojo je bil že predstavljen na primeru Dragonje (GREGORI 1986/87).

O metodologiji je danes napisanega veliko. Na voljo so dela, kjer so bolj ali manj posrečeno zbrane in razložene razne metode dela (npr. BIBBY et al., 1993). Pravilo naj bo, da na terenu skušamo zbrati čimveč podatkov, ki jih kasneje lahko uporabimo v različne namene in obdelujemo skladno z navodili različnih avtorjev.

Na primeru inventarizacije in valorizacije favne ptičev na območju Banjšic, ki ju je opravil Prirodoslovni muzej Slovenije po dogovoru z Zavodom za varstvo naravne in kulturne de-

liščine Nova Gorica, bom skušal predstaviti način naravovarstvenega vrednotenja ob minimalnem številu terenskih dni. Terensko delo je bilo opravljeno maja in junija 1993.

Naravovarstvena presoja ugotovljenih vrst ptičev temelji na Rdečem seznamu ogroženih ptičev v Sloveniji (GREGORI & MATVEJEV, 1992). Favnistične zapise in popise za kvantitativno analizo je opravil avtor. Pri zbiranju favnističnih podatkov 8. junija in pri nočnem popisu 8./9. junija je sodeloval Dare Šere.

OPIS OBRAVNAVANEGA PREDELA

Območje Banjšic leži med Soško in Čepovansko dolino. Je kraška planota z opaznimi kraškimi pojavi (ponori); geološka podlaga je torej apnenec. Planota je na višini nekaj nad 700 m in tudi najvišji vrhovi na vzhodu komaj presegajo 900 m.

Naselja so razpršena, poslopja v manjših skupinah. Okoli naselij so sadovnjaki, pretežno starejši. Na Banjšicah je razvito poljedelstvo, po bežni oceni je ekstenzivne narave. Na manjših površinah so njive, na večjih travniki in ponekod pašniki. Gozd je predvsem ob robu planote, vegetacijsko mozaičnost Banjšic povečujejo manjše skupine ali pasovi drevja. Prevladujejo listavci, ponekod so čisti bukovi sestoji, na drugih mestih pa so listavci pomešani z iglavci, smreko in borom. Predvsem ob mejah med parcelami ali v neobdelanih manjših kotanjah ter na pašnikih porašča manjše površine grmovje s posameznimi drevesi. Na južnem delu, v smeri proti Grgarju, kaže vegetacija termofilne značilnosti.

METODA DELA

Popisi ptičev so bili opravljeni 5. 5. in 8. 6. 1993, ponoči aktivne vrste pa so bile popisane v noči 8./9. 6. 1993.

Kvantitativno analizo populacij ptičev Banjšic sem opravil 8. 6. 1993. Uporabil sem meto-

do petminutnega štetja v točki, s popisom vseh osebkov v določeni oddaljenosti, ki jo za naravovarstvene valorizacije predlagajo OELKE et al. (1983). Zaradi primerljivosti z drugimi kvantitativnimi analizami ptičjih populacij, narejenimi po tej metodi, so v tem primeru uporabljeni podatki o osebkih, ki so bili zapisani v krogu s polmerom (ca) 100 metrov. Določenih je bilo 20 točk (števnih mest), ki so bila medsebojno oddaljena več kot 200 metrov. Na vsaki točki sem zapisoval natančno 5 minut, in sicer sem beležil vse osebe, ugotovljene tako po oglašanju kot po neposrednem opazovanju. Vsakega pojočega samca, samca z izrazitim izražanjem območnosti ali starše s speljanimi mladiki jemljem kot par. Popisi so bili opravljeni zjutraj od 6,20 do 9,30, na poti od Mrcinjega do Podlešč in Biškovca ter od Podlešč proti Lohkam.

Pozornost sem posvečal različnim habitatom (gozd, grmišča, travniki, njive, sadovnjaki, urbani predeli), ki se zaradi mozaičnosti prepletajo med seboj in jih ni mogoče ločiti med seboj. Obseg njihove približne odstotne zastopanosti sem ugotavljal na vsaki točki, in sicer v krogu 100 m.

Pri vsaki vrsti ugotavljam stopnjo njene dominantnosti, izračunano po formuli: $D\% = n : N \times 100$; N, pri čemer je n število osebkov določene vrste, N pa število vseh ugotovljenih osebkov v enem popisu.

Stopnje dominantnosti (D%) so naslednje:
dominanten nad 5 %
subdominanten 2 – 5 %
influenten 1 – 2 %
recedenten pod 1 %

Za vsako vrsto podajam povprečno število osebkov vrste na točko, to je indeks POV (indeks DIA po OELKE 1983). Indeks je kvocient števila opazovanih osebkov (I) ene vrste (V), deljeno s številom (n) kontrolnih popisov (k) in številom (m) točk (T) na pregledanem odseku (o) – $POV = I : (n \times m \times T)$.

Pri vsaki vrsti dajem podatke za njeno stopnjo frekvence v točki (f % t), kar pomeni odstotek točk, kjer je bila ugotovljena neka vrsta, od celotnega števila točk v določenem popisu. Stopnje frekvenc (f % t) so naslednje:

1–19 % – zelo redka vrsta,
20–39 % – redka vrsta,
40–59 % – običajna vrsta,
60–79 % – pogostna vrsta in
80–100 % – zelo pogostna vrsta.

Ker pri analizi podatkov ni upoštevana različna odkrivnost vrst, so dobljene vrednosti relativne.

Nočni popis je bil opravljen ob pogostih dolgotrajnih postankih avtomobila na poti od Lohk do Biškovca in od Podlešč prek Mrcinjega do Lužarjev, od okoli 21,0 do 3,00 zjutraj.

REZULTATI

Na številnih mestih (točkah) celotnega obravnavanega območja je bila ugotovljena sle-

	n	D%	fST	pOV
<i>Turdus merula</i>	70	16,4	95	3,5
<i>Fringilla coelebs</i>	52	12,2	90	2,6
<i>Sylvia atricapilla</i>	36	8,4	80	1,8
<i>Erithacus rubecula</i>	26	6,1	40	1,3
<i>Parus major</i>	22	5,2	55	1,1
<i>Lullula arborea</i>	20	4,7	40	1,0
<i>Passer domesticus</i>	17	4,0	20	0,85
<i>Hirundo rustica</i>	16	3,7	40	0,8
<i>Phylloscopus collybita</i>	14	3,3	40	0,7
<i>Carduelis chloris</i>	14	3,3	25	0,7
<i>Emberiza citrinella</i>	10	2,3	25	0,5
<i>Lanius collurio</i>	10	2,3	30	0,5
<i>Delichon urbica</i>	10	2,3	10	0,5
<i>Carduelis carduelis</i>	9	2,1	20	0,45
<i>Corvus cornix</i>	9	2,1	30	0,45
<i>Anthus trivialis</i>	8	1,9	25	0,4
<i>Sylvia communis</i>	7	1,6	15	0,35
<i>Sturnus vulgaris</i>	6	1,4	15	0,3
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	5	1,2	10	0,25
<i>Motacilla alba</i>	5	1,2	20	0,25

Recedentne vrste: *Aegithalos caudatus*, *Coccothraustes coccothraustes*, *Streptopelia turtur*, *Troglodytes troglodytes*, *Coturnix coturnix*, *Turdus philomelos*, *Parus caeruleus*, *Parus palustris*, *Sitta europaea*, *Loxia curvirostra*, *Sylvia curruca*, *Serinus serinus*, *Alauda arvensis*, *Streptopelia decaocto*, *Emberiza cia*, *Columba palumbus*, *Parus ater*, *Turdus viscivorus*, *Dendrocopos major*, *Picus viridis*, *Garrulus glandarius*, *Nucifraga caryocatactes*, *Buteo buteo* in *Saxicola torquata*.

Skupaj	426	21,3
--------	-----	------

Tabela 1: Kvantitativna analiza ugotovljenih vrst ptičev na Banjšicah 8. junija 1993 (n = število ugotovljenih osebkov, D % = stopnja dominantnosti, f % t = stopnja frekvence, POV = povprečno število osebkov na točko). Podatki se nanašajo na celotno območje, ne glede na naravo habitatov (glej prikaz odstotne zastopanosti posameznih habitatov).

Table 1: Quantitative analysis of the species established in the area of Banjšice on June 8th 1993 (n = number of established individuals, D% = degree of dominance, f%T = degree of frequency, POV = average number of individuals per point). The data refer to the entire area, irrespective of the nature of habitats.

deča odstotna zastopanost posameznih habitatov (zaokroženo):

travniki in njive 49 %
gozd in grmišča 50 %
urbani predeli s sadovnjaki . . . 1 %

Ugotovljenih je bilo 64 vrst ptičev. V tabelah 1 – 4 so podane številčne zastopanosti vrst, stopnje dominanc, stopnje frekvenc in indeksi POV za celotno območje in za posamezne ha-

	n	D%	f%t	POV
<i>Turdus merula</i>	25	14,3	100	4,2
<i>Passer domesticus</i>	17	9,7	67	2,8
<i>Hirundo rustica</i>	16	9,1	100	2,7
<i>Fringilla coelebs</i>	13	7,4	83	2,2
<i>Delichon urbica</i>	10	5,7	33	1,7
<i>Lullula arborea</i>	10	5,7	67	1,7
<i>Carduelis carduelis</i>	9	5,1	67	1,5
<i>Parus major</i>	9	5,1	67	1,5
<i>Sylvia atricapilla</i>	8	4,6	67	1,3
<i>Emberiza citrinella</i>	6	3,4	50	1
<i>Lanius collurio</i>	6	3,4	67	1
<i>Sturnus vulgaris</i>	6	3,4	33	1
<i>Carduelis chloris</i>	6	3,4	33	1
<i>Motacilla alba</i>	5	2,8	67	0,8
<i>Anthus trivialis</i>	4	2,3	50	0,7
<i>Coccothra. coccothraustes</i>	4	2,3	33	0,7
<i>Coturnix coturnix</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Parus caeruleus</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Serinus serinus</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Streptopelia decaocto</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Columba palumbus</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Streptopelia turtur</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Sylvia communis</i>	2	1,1	17	0,3
<i>Turdus philomelos</i>	2	1,1	17	0,3

Recedentne vrste: *Picus viridis*, *Saxicola torquata* in *Corvus cornix*.

Skupaj 175 29,1

Tabela 2: Kvantitativna analiza ugotovljenih vrst ptičev v točkah z urbanim habitatom, 8. junij 1993 (legendo glej v tab. 1).

Table 2: Quantitative analysis of the bird species established on June 8th 1993 at points with urban habitat.

bitate. Poudariti je treba, da v nekaterih točkah ni bilo vseh od naštetih habitatov. Tako je bil urbani habitat zastopan le v šestih popisanih točkah, čisti gozdni habitat pa le v petih. V vseh drugih so bili zastopani v določenem obsegu travniški in gozdni oziroma grmiščni habitat.

Ker so nekatere vrste vezane samo na določene habitate, obravnavane v analizi, podajam ločeno še analize tistih točk, v katerih so bili zastopani tudi urbani (tabela št. 2), travniški (tabela št. 3) in čisti gozdni habitat (tabela št. 4).

	n	D%	f%t	POV
<i>Turdus merula</i>	53	16,7	67	3,5
<i>Fringilla coelebs</i>	32	10,1	67	2,1
<i>Sylvia atricapilla</i>	24	7,6	47	1,6
<i>Lullula arborea</i>	20	6,5	33	1,3
<i>Passer domesticus</i>	17	5,4	20	1,1
<i>Parus major</i>	15	4,7	33	1
<i>Carduelis chloris</i>	14	4,4	27	0,9
<i>Delichon urbica</i>	10	3,1	13	0,7
<i>Lanius collurio</i>	10	3,1	40	0,7
<i>Emberiza citrinella</i>	10	3,1	7	0,7
<i>Corvus cornix</i>	9	2,8	33	0,6
<i>Carduelis carduelis</i>	9	2,8	20	0,6
<i>Phylloscopus collybita</i>	8	2,5	13	0,5
<i>Anthus trivialis</i>	8	2,5	20	0,5
<i>Erithacus rubecula</i>	8	2,5	13	0,5
<i>Sylvia communis</i>	7	2,2	20	0,5
<i>Hirundo rustica</i>	7	2,2	47	0,5
<i>Sturnus vulgaris</i>	6	1,9	20	0,4
<i>Motacilla alba</i>	5	1,6	27	0,3
<i>Coccothra. coccothraustes</i>	4	1,3	7	0,3
<i>Coturnix coturnix</i>	4	1,3	7	0,3
<i>Turdus philomelos</i>	4	1,3	7	0,3
<i>Streptopelia turtur</i>	4	1,3	7	0,3

Recedentne vrste: *Pyrrhula pyrrhula*, *Sitta europaea*, *Serinus serinus*, *Emberiza cia*, *Dendrocopos major*, *Parus caeruleus*, *Turdus viscivorus*, *Sylvia curruca*, *Alauda arvensis*, *Streptopelia decaocto*, *Columba palumbus*, *Saxicola torquata*, *Picus viridis*, *Loxia curvirostra*, *Garrulus glandarius* in *Buteo buteo*.

Skupaj 317 21,1

Tabela 3: Kvantitativna analiza ugotovljenih vrst ptičev na točkah s travniškim habitatom oz. habitatom s poljem, 8. junij 1993 (legendo glej v tab. 1).

Table 3: Quantitative analysis of the bird species established on June 8th 1993 at points with meadow or field habitats.

	n	D%	POV
<i>Erithacus rubecula</i>	20	21,3	4
<i>Fringilla coelebs</i>	18	19,1	3,6
<i>Turdus merula</i>	16	17	3,2
<i>Sylvia atricapilla</i>	10	10,6	2
<i>Parus major</i>	9	9,6	1,8
<i>Troglodytes troglodytes</i>	4	4,2	0,8
<i>Phylloscopus collybita</i>	4	4,2	0,8
<i>Parus palustris</i>	3	3,2	0,6
<i>Parus caeruleus</i>	2	2,1	0,4
<i>Parus ater</i>	2	2,1	0,4
<i>Aegithalos caudatus</i>	2	2,1	0,4
<i>Loxia curvirostra</i>	2	2,1	0,4
<i>Sitta europaea</i>	1	1,1	0,2
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	1	1,1	0,2
Skupaj	94		18,8

Tabela 4: Kvantitativna analiza ugotovljenih vrst ptičev v gozdnem habitatu (legendo glej v tab. 1; f% ni podan zaradi premajhnega vzorca popisov).

Table 4: Quantitative analysis of the bird species established in forest habitat (f% not stated due to insufficient mapping pattern).

SISTEMSKI DEL

Seznam vrst, ugotovljenih na Banjšicah, maj, junij 1993:

ACCIPITRIDAE – Kragulji

Navadna kanja *Buteo buteo* – 5. 5. je bilo pri Lohkah gnezdo na jelši, ca. 8 m od tal; 9. 6. so bili v gnezdu mladi.

FALCONIDAE – Sokoli

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus* – 5. 5. so lovile na travnikih med Podleščami in Lohkami. Našel sem 16 osebkov, verjetno pa jih je bilo več; teren je razgiban in nekatere so sedele na tleh.

PHASIANIDAE – Poljske kure

Prepelica *Coturnix coturnix* – pela tudi v noči 8./9. 6. Fazan *Phasianus colchicus* – registriran 5. 5. in 8. 6. pri Lohkah.

COLUMBIDAE – Golobi

Golob grivar *Columba palumbus*
Turška grlica *Streptopelia decaocto*
Divja grlica *Streptopelia turtur*

CUCULIDAE – Kukavice

Kukavica *Cuculus canorus* – več registracij tudi ob kvantitativnih popisih, vendar v večji oddaljenosti od 100 m, zato je ni v tabelarnih prikazih.

STRIGIDAE – Prave sove

Veliki skovik *Otus scops* – v noči 8./9. 6. peli najmanj trije pri Lohkah.

Lesna sova *Strix aluco* – 8./9. 6. se je oglašala med Mrčinjem in Lužarji.

Mala uharica *Asio otus* – speljani mladiči 8./9. 6. pri Trušnjah.

CAPRIMULGIDAE – Ležetrudniki

Podhujka *Caprimulgus europaeus* – zvečer 8. 6. peli dve zahodno od Lohk.

APODIDAE – Hudourniki

Čri hudournik *Apus apus* – več registracij tudi ob kvantitativnih popisih.

PICIDAE – Žolne

Vijeglavka *Jynx torquilla* – 2 Pri Mrcinju 5. 5., oglašala se je tudi 8. 6.

Zelena žolna *Picus viridis*

Veliki detel *Dendrocopos major*

ALAUDIDAE – Škrjanci

Hribski škrjanec *Lullula arborea*

Poljski škrjanec *Alauda arvensis*

HIRUNDINIDAE – Lastovke

Kmečka lastovka *Hirundo rustica*

Mestna lastovka *Delichon urbica*

MOTACILLIDAE – Pastirice

Drevesna cipa *Anthus trivialis*

Bela pastirica *Motacilla alba*

TROGLODYTIDAE – Stržki

Stržek *Troglodytes troglodytes*

PRUNELLIDAE – Pevke

Siva pevka *Prunella modularis*

TURDIDAE – Drozgi

Taščica *Erithacus rubecula*

Šmarnica *Phoenicurus ochruros* – 8. 6. pri Lohkah.

Prosnik *Saxicola torquata*

Kupčar *Oenanthe oenanthe* – 5. 5. na pašniku južno od Lohk.

Cikovt *Turdus philomelos*

Carar *Turdus viscivorus*

Grahasta penica *Sylvia nisoria* – 8. 6. pela med Lohkami in Mrčinjem, zahodno od Lohk je par krmil mladiče v gnezdu.

Mlinarček *Sylvia curruca*

Rjava penica *Sylvia communis*

Črnoglavka *Sylvia atricapilla*

Vrbja listnica *Phylloscopus collybita*

Rumenoglavi kraljiček *Regulus regulus* – 8. 6. pri Biškovcu.

Rdečeglavi kraljiček *Regulus ignicapillus* – 8. 6. pri Biškovcu.

MUSCICAPIDAE – Muharji

Črnoglavi muhar *Ficedula hypoleuca* – 5. 5. pri Podleščah.

AEGITHALIDAE – Dolgorepe sinice, dolgorepke

Sinica dolgorepka *Aegithalos caudatus*

PARIDAE – Sinice

Menišček *Parus ater*

Plavček *Parus caeruleus*

Velika sinica *Parus major*

SITTIDAE – Brglezi

Brglez *Sitta europaea*

CERTHIIDAE – Drevesni plezalčki
 Dolgoprsti plezalček *Certhia familiaris*
 LANIIDAE – Srakoperji
 Rjavi srakoper *Lanius collurio*
 CORVIDAE – Vrani
 Šoja *Garrulus glandarius*
 Krekovt *Nucifraga caryocatactes*
 Siva vrana *Corvus corone cornix*
 STURNIDAE – Škorci
 Škorec *Sturnus vulgaris*
 PASSERIDAE – Vrabci
 Domači vrabec *Passer domesticus*
 Poljski vrabec *Passer montanus*
 FRINGILLIDAE – Ščinkavci
 Ščinkavec *Fringilla coelebs*
 Grilček *Serinus serinus*
 Zelenec *Carduelis chloris*
 Lišček *Carduelis carduelis*
 Repnik *Carduelis cannabina* – 8. 6. na pašniku južno od Lohk.
 Krivokljun *Loxia curvirostra*
 Kalin *Pyrrhula pyrrhula*
 Dlesk *Coccothraustes coccothraustes*
 EMBERIZIDAE – Strnadi
 Rumeni strnad *Emberiza citrinella*
 Plotni strnad *Emberiza cirrus* – 8. 6. pel ob poti Lohke–Mrcinje
 Skalni strnad *Emberiza cia*
 Veliki strnad *Miliaria calandra* – 8. 6. so vsaj 3 peli (na elektrovodu ali na drevesih) na travnikih ob cesti Podlešče–Lohke.

RAZPRAVA

Na Banjšicah smo ugotovili 64 vrst ptičev, med katerimi jih 16 sodi med nepevce (Nonpasseriformes), 48 pa med pevce (Passeriformes).

Ugotovljeno število vrst ptičev je razmeroma visoko, kljub temu da gre v obravnavanem primeru v glavnem za travnike z njivami, gozd in grmišča ter v manjšem obsegu za urbane predele s sadovnjaki.

Vrste, vezane izključno na travnike in polja, so predvsem naslednje: *Coturnix coturnix*, *Alauda arvensis* in *Miliaria calandra*.

Na grmišča med travniki oz. gozdni rob so vezane vrste: *Lullula arborea*, *Lanius collurio*, *Emberiza citrinella*, *Anthus trivialis*, *Sylvia communis*, *Emberiza cia*, *Sylvia curruca* in *Saxicola torquata*.

Suburbane vrste so predvsem naslednje: *Passer domesticus*, *Hirundo rustica*, *Delichon urbica*, *Apus apus*, *Phoenicurus ochruros* in *Streptopelia decaocto*.

Na celotnem ozemlju so dominantne vrste

Turdus merula, *Fringilla coelebs*, *Sylvia atricapilla*, *Erithacus rubecula* in *Parus major*, subdominantne pa *Lullula arborea*, *Passer domesticus*, *Hirundo rustica*, *Phylloscopus collybita*, *Carduelis chloris*, *Emberiza citrinella*, *Lanius collurio*, *Delichon urbica*, *Carduelis carduelis* in *Corvus cornix*.

Med ugotovljenimi vrstami so nekatere, ki tu ne gnezdi in so bile v času popisa še na selitvi. To sta vrsti *Falco vespertinus* in *Ficedula hypoleuca*, verjetno pa tudi *Oenanthe oenanthe*. Zanimivo je opazovanje rdečenogih postovk (*Falco vespertinus*) v tako velikem številu, kar dopušča domnevo, da njihova spomladanska selitev poteka tudi prek Banjške planote.

Pomembno je tudi stanje ogroženosti ugotovljenih vrst. V posamezne kategorije (GREGORI, MATVEJEV, 1992) sodijo naslednje vrste: **E – Prizadete (Endangered)** so *Coturnix coturnix*, *Sylvia nisoria* in *Miliaria calandra*, **V – ranljive (Vulnerable)** pa *Buteo buteo*, *Streptopelia turtur*, *Otus scops*, *Caprimulgus europaeus*, *Jynx torquilla*, *Lullula arborea*, *Alauda arvensis*, *Lanius collurio* in *Sylvia communis*.

ZAKLJUČKI IN NARAVOVARSTVENE USMERITVE

(1) V predelu Banjšic so bili opravljeni 4 dnevni in en nočni terenski pregled. Ugotovljenih je bilo 64 vrst ptičev. Vse razen treh lahko štejemo za gnezdilce.

(2) Od ugotovljenih 64 vrst jih 16 sodi med nepevce (Nonpasseriformes), 48 pa med pevce (Passeriformes).

(3) Za večino vrst je podano število ugotovljenih osebkov, njihova stopnja dominance in frekvence ter indeks POV. Vrste, ki niso bile registrirane v kvantitativnih popisih, so komentirane v sistematskem delu.

(4) Najvišjo stopnjo dominance imajo kos, ščinkavec, črnoglavka, taščica in velika sinica.

(5) Z naravovarstvenega stališča so pomembne predvsem vrste, ki so pri nas uvrščene v različne kategorije ogroženosti (kanja, prepelica, divja grlica, veliki skovik, podhujka, vijeglavka, zelena žolna, hribski škrjanec, poljski škrjanec, grahasta penica, rjava penica, rjavi srakoper in veliki strnad). Nekatere med njimi dosegajo v obravnavanem predelu visoko stopnjo dominantnosti.

(6) Obravnavani predel je zanimiv tudi za preletnike. Domnevno tod poteka spomladanska selitev rdečenoge postovke. Razlog za to

je verjetno tudi zadostna količina hrane, kot posledica ekstenzivnega kmetovanja.

(7) Povprečno število osebkov na točko (POV) je za celotno obravnavano območje 21,3, kar kaže na številčno bogate ptičje populacije. Na točkah, kjer je opaziti tudi urbani habitat, doseže indeks vrednost celo 29,1.

(8) Glede na ekstenzivnost in prvobitnost predela ter številčno bogate populacije ptičev je treba razmisliti o načinu ohranjanja stanja.

LITERATURA

BIBBY, C. J., N. D. BURGESS, D. A. HILL, 1993: Bird Census Techniques. Academic Press Limited, London

GREGORI, J., 1986/87: Pomen ptičev za naravovarstveno presojo doline Dragonje. *Proteus*, 49: 225–226

GREGORI, J., S. D. MATVEJEV, 1992: Rdeči seznam ogroženih ptičev v Sloveniji. *Varstvo narave*, 17: 29–39

OELKE, H., J. K. GEHRT, S. LINKERSDORFER, J. TUNNISSEN, B. WOLF, 1983: Vogelerfassungen im niedersächsischen Küstengebiet. *Beitr. Naturk. Niedersachsens* 36: 121–140

POVZETEK

Na kraški planoti Banjšice, med Soško in Čepovansko dolino (JZ Slovenija), smo maja in junija 1993 v treh dnevih in enem nočnem terenskem pregledu zbirali podatke o tamkajšnjih ptičih. Na tem primeru skušamo pokazati, kako z minimalnim številom terenskih pregledov opravimo optimalno naravovarstveno presojo, ki jo je v danem primeru potrebovala pri svojem delu strokovna služba za varstvo narave.

Kvantitativne popise populacij ptičev Banjšic smo opravili v jutranjih urah 8. 6. 1993. Uporabili smo metodo petminutnega štetja v točki, s popisom vseh osebkov v določeni oddaljenosti, ki jo za naravovarstveno valorizacijo predlaga OELKE et. al. (1983). Zaradi primerljivosti z drugimi kvantitativnimi analizami ptičjih populacij s štetjem v točki so v tem primeru uporabljeni podatki o osebkih, ki so bili zapisani v krogu (ca) 100 metrov. Določenih je bilo 20 točk (števnih mest), ki so bila med seboj oddaljena ve kot 200 metrov. Vsakega pojočega samca, samca z izrazitim izražanjem območnosti ali starše z mladiči tretiramo kot par. Ker pri analizi podatkov nismo upoštevali različne odkrivnosti (detektibilnosti) vrst, so dobljene vrednosti relativne.

Zaradi velike mozaičnosti predela smo v vsaki točki ocenili zastopanost posameznega habitata v krogu 100 metrov. Za vse števne točke skupaj smo dobili naslednje vrednosti: travniki in njive = 49 %, gozd in grmišča = 50 % ter urbani predeli s sadovnjaki = 1 %.

Pri vsaki vrsti ugotavljamo stopnjo njene dominantnosti (D%) in stopnjo frekvence v točki (f%). Za vsako vrsto podajamo povprečno število osebkov vrste na točko popisa, to je indeks POV (Indeks DIA po OELKE et al. 1983). Pregled ugotovitev je podan v tabelah 1 do 4.

Za Banjšice je bilo ugotovljenih 64 vrst ptičev, njihov pregled je v sistematskem delu. Razen treh (rdečenoga postovka, črnoglavi muhar in navadni kupčar), ugotovljene vrste štejemo za gnezdilce. Najvišjo stopnjo dominancije ugotavljamo za kosa, ščinkavca, črnoglavko, taščico in veliko sinico.

Naravovarstvena presoja Banjšic temelji na ugotovljenih vrstah ogroženih ptičev v Sloveniji z Rdečega seznama (GREGORI & MATVEJEV 1992). V posamezne kategorije sodijo naslednje: E-prizadete (endangered) *Coturnix coturnix*, *Sylvia nisoria* in *Miliaria calandra*, V – ranljive (vulnerable) pa *Buteo buteo*, *Streptopelia turtur*, *Otus scops*, *Caprimulgus europaeus*, *Jynx torquilla*, *Lullula arborea*, *Alauda arvensis*, *Lanius collurio* in *Sylvia communis*. Nekateri med njimi dosegajo v obravnavanem predelu visoko stopnjo dominantnosti.

Z ornitološkega stališča ima obravnavani predel velik pomen, tako za gnezdilce, verjetno pa tudi za selivce (npr. rdečenoga postovka). Glede na ekstenzivnost kmetovanja in prvobitnost predela ter številčno bogate populacije ptičev je treba razmisliti o načinu ohranjanja stanja.

SUMMARY

In May and June 1993, data on local bird fauna were collected during three days and one night on the karst plateau of Banjšice between the Soča and Čepovan valleys in SW Slovenia. In this way we attempted to show how an optimal nature conservationist estimation, which was in this case required by the regional nature conservationist department, could be made with a minimal number of field surveys.

Quantitative mappings of the Banjšice bird populations were carried out in the early morning hours on June 8th 1993. The method of 5-minute census from certain points was applied, with mappings of all individuals within certain distances from them, as proposed for the na-

ture conservationist evaluation by Oelke et al (1983). In order to be able to compare the data with other quantitative analyses of bird populations on the basis of point mapping, the data on individuals recorded within a circle of about 100 metres were used in this case. The twenty selected mapping points were spread more than 200 metres from each other. Each singing male, male with explicit territorial behaviour or parents with their young were treated as representing a pair. Considering that in the analysis the different detectibilities of species were not taken into account, the obtained values are relative.

Due to the great diversity of this area, the value of each habitat within some 100 m large circle was estimated at each point. In this way the following results were obtained: meadows and fields 49%, woods and scrubs 50%, and urban parts with orchards 1%.

For each species the degree of its dominance (D%) and the degree of frequency at certain points (f%T) were established. An average number of individuals of each separate species at separate mapping points is given, i.e. the DIA index after Oelke et al. 1983. The assessments are presented in Tables 1 to 4.

At Banjšice, 64 different bird species were established, as shown in the systematic part of the text. With the exception of the Red-footed Falcon, Pied Flycatcher and Northern Wheatear, they were all treated as breeding species. The highest degree of dominance went to the Blackbird, Chaffinch, Blackcap, Robin and the Great Tit.

The nature conservationist assesment of Banjšice is based on the established endangered species in Slovenia from its national Red List (Gregori & Matvejev 1992). Separate categories include the following birds:

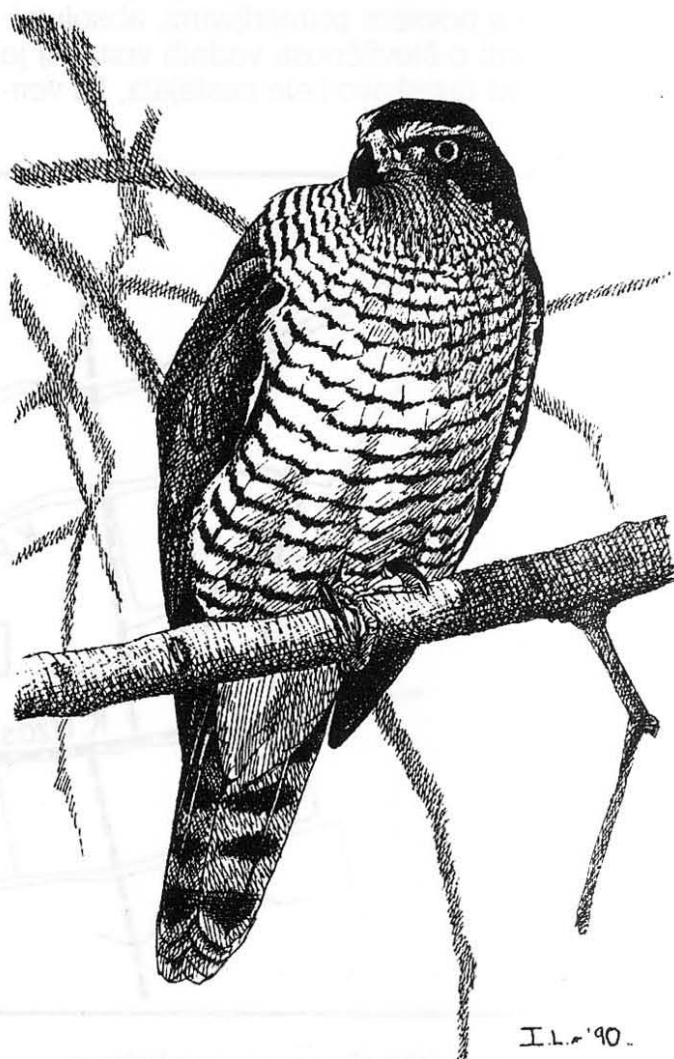
E - Endangered: *Coturnix coturnix*, *Sylvia nisoria* and *Miliaria calandra*;

V - Vulnerable: *Buteo buteo*, *Streptopelia turtur*, *Otus scops*, *Caprimulgus europaeus*, *Jynx torquilla*, *Lullula arborea*, *Alauda arvensis*, *Lanius collurio* and *Sylvia communis*. In the dealt with area, some of these species reached a high degree of dominance.

From the ornithological point of view, the surveyed area is significant not only for its breeders but also for the migratory birds (e.g. Red-footed Falcon). Considering the extensive farming there, the primeval character of the area and the numerically rich bird population

it would be therefore appropriate to consider how to preserve such state in the future as well.

Janez Gregori, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 61000 Ljubljana

Spremljanje številčnosti vodnih ptičev v Sečoveljskih solinah

Monitoring of aquatic birds at Sečoveljske soline

Tomaž JANČAR

UVOD

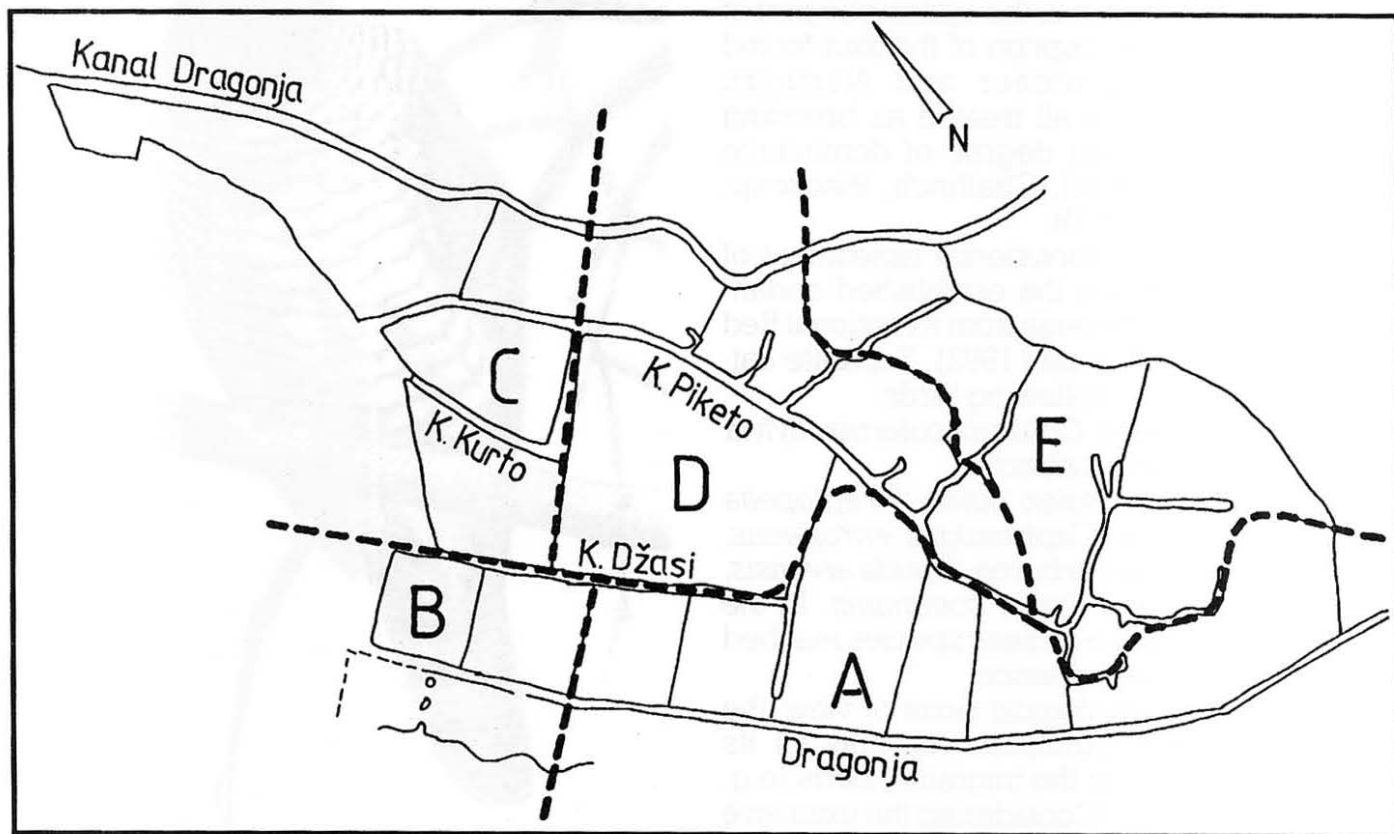
Ob koncu zime 1991 sem med opazovanjem ptičev v Sečoveljskih solinah naletel na zalivskega galeba. Ker ga takrat nisem zanesljivo determiniral, sem ga prišel opazovat še večkrat, sproti pa sem bolj ali manj sistematično popisoval predvsem vodne ptiče. Po dobrem mesecu galeba nisem več našel, vendar se je v tem času nabralo toliko zanimivih podatkov, da sem z obiski nadaljeval.

Raziskava zaradi načina nastajanja ne more postreči s povsem primerljivimi, absolutnimi številkami o številčnosti vodnih vrst, saj je metoda med raziskavo šele nastajala. Pa ven-

dar skušam podati čimbolj verno sliko o kvalitativni in kvantitativni sestavi ornitofavne Sečoveljskih solin v pomladnih mesecih leta 1991.

Od vseh ornitološko zanimivih terenov v Sloveniji je o Solinah na voljo nemara največ novjših avifaunističnih pregledov (GREGORI 1976, GEISTER, ŠERE 1977, ŠMUC 1980, ŠKORNIK et. al. 1990). Sistematično preštevanje vodnih ptic sicer še ni bilo izvedeno, je pa ŠMUC (1980) zbral veliko številčnih podatkov.

Oznaka vodne vrste tukaj velja za predstavnike naslednjih redov: Gaviiformes, Podicipediformes, Ciconiiformes, Anseriformes, Gruiformes in Charadriiformes.

Slika 1: Obravnavano območje s popisnimi ploskvami

Fig.1: The surveyed area with separate mapping sections

METODA

Popisovanje je potekalo od 9. 3. do 19. 5. 1991. Zajemalo je območje južno od kanala Dragonja, t. j. Fontanigge, nedelujoči del Sečoveljskih solin. Popisno območje sem razdelil na 5 popisnih ploskev, ki so z vidika dostopnosti zaozkrožene popisne enote. Iz tab. 1 je razvidno, katere popisne ploskve so bile obdelane v posameznih dneh, saj nobenkrat niso bile obdelane vse. Ob vseh koncih tedna (sobotah in nedeljah) sta bili obdelani ploskvi B in C, saj se je na njiju zadrževalo največ osebkov in tudi vrst. Za popisno ploskev E se je izkazalo, da je s ptiči najsiromašnejša. Ker hkrati zaradi odročnosti zahteva precej časa, sem jo večinoma izpuščal. Vzdlž ceste ob Dragonji do izliva sem opazoval predvsem iz avtomobila, ker so bili ptiči tako bolj zaupljivi. Notranjost solin sem obdeloval med počasno hojo. Za en krožni popis (ABCD) sem potreboval 4-5 ur, saj so bili zaradi zahtevne determinacije potrebni številni daljši postanki. Opazoval sem z daljnogledom 10 x 50 in s teleskopom 40 x 42.

Datum	Popisne ploskve
9.3.	BC
10.3.	ABCD
23.3.	ABCD
24.3.	AB
30.3.	AB
31.3.	ABC
7.4.	ABC
13.4.	ABCE
14.4.	A, nepopolno
3.5.	ABC
18.5.	ABC
19.5.	DEA

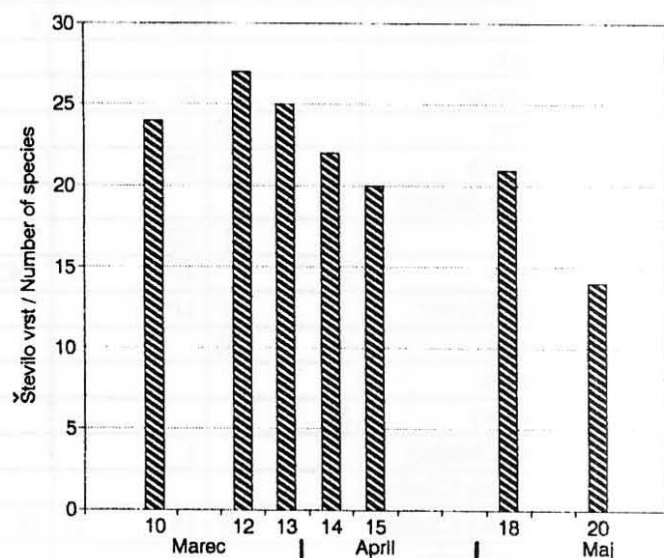
Tabela 1: Popisne ploskve, ki so bile obdelane v posameznih dnevih leta 1991

Table 1: Mapping sections as examined during separate days in 1991

Večinoma sem opazoval sam, nekaj časa pa tudi skupaj s kolegi: 10. 3. s Tihomirjem Makovcem, Borutom Mozetičem in Vesno Rupert, 10. 4. z Daretom Šeretom, 13. 4. pa s Karin Rižner in Primožem Kmeclom. Slednja sta mi tudi prijazno odstopila podatke za 30. in 31. 3. Večino popisov smo opravili v jutranjih in dopoldanskih urah, le 9. 3. in 30. 3. smo opazovali popoldne in zvečer.

REZULTATI

V 12 popisnih dnevih smo zabeležili skupaj 45 vrst vodnih ptic. Povprečno smo zabeležili nekaj manj kot 22 vrst na konec tedna. Število vrst na konec tedna je med raziskavo upadalo. Nekaj zaradi napredka selitvene sezone, nekaj pa zato, ker so zimujoče vrste odletele.

Slika 2: Število vrst, registriranih ob posameznih koncih tedna
Fig. 2: Number of species registered during separate weekends

Rezultate terenskih opazovanj podajam v tabeli 2. Številke v njej ponazarjajo dnevni števček opazovanih osebkov, če je bilo osebkov veliko, pa gre za oceno.

RAZPRAVA

Raziskava je bila prekratka, da bi prikazala popolno dinamiko spomladanskega preleta, je pa pri nekaterih vrstah ravno pokrila njegov vrhunec.

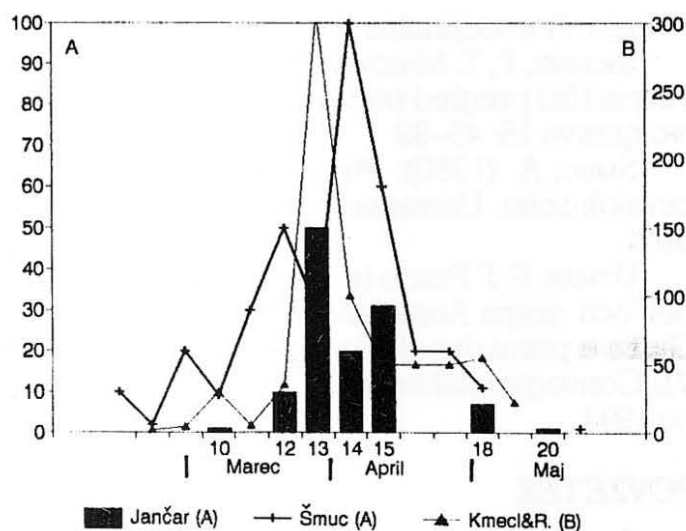
Največ podatkov je za regljo *Anas querquedula*. Primerjal sem podatke o tedenskih maksimumih s podatki ŠMUCA (1980), ki je popisoval v solinah 8 let in zbral 41 podatkov, ter KMECLA IN RIŽNERJEVE (1993), ki sta popisovala 2 leti na Cerkniškem jezeru in zbrala 30 podatkov. Slednja sta mi dala na voljo izvirne podatke svoje raziskave, da sem lahko izračunal tedenske maksimume. Vrhovi preleta vseh treh raziskav se zelo lepo ujemajo, saj odstopajo le za en teden, vendar je bilo na Cerkniškem jezeru opaženih precej več osebkov.

Zanimiva je primerjava vseh treh raziskav pri zelenonogem martinu *Tringa nebularia*. Sodeč po podatkih Šmuca ter Kmecla in Riž-

TEDNI / WEEKS	10		12		13		14	15		18	20	
VRSTA / SPECIES	9.3.	10.3.	23.3.	24.3.	30.3.	31.3.	7.4.	13.4.	14.4.	3.5.	18.5.	19.5.
polarni slapnik <i>Gavarc</i>		6	7	+	2z+8s		4s	6				
mali ponirek <i>Tacruf</i>		4	3		4	11	1	+	+			
čopasti ponirek <i>Podcri</i>		3	19	1		19	1P					
mala bela čaplja <i>Egrgar</i>	+	20	+	1	1	9	7	3		40	21	20
velika bela čaplja <i>Egralb</i>	1	+	1	1		1	2					
siva čaplja <i>Ardcin</i>			10	+	2		3	11		11	1	5
siva gos <i>Ansans</i>		1						1		1	1	
žvižgavka <i>Anapen</i>			4	6		1P						
kreheljc <i>Anacre</i>		20	1					4				
mlakarica <i>Anapla</i>	+	+	5P		10	10	+	5P	+	1P+5♂	1P+6♂	+
dolgorepa raca <i>Anaacu</i>	1♂											
reglja <i>Anaque</i>		1	10		50	40	20	31	30	7	+	1
žličarica <i>Anacly</i>	5		1P	+	4♂+3♀		2P	1P		1♂		
srednji žagar <i>Merser</i>	1P	4P	1P			25	1P	3P				
črna liska <i>Fulatr</i>	4	30										
polojnik <i>Himhim</i>						1						
sablarka <i>Recavo</i>	2											
mali deževnik <i>Chadub</i>			1			3		+				
komatni deževnik <i>Chahia</i>						2						
beločeli deževnik <i>Chaale</i>		3	15	11	15	15	9	+	+	4	+	14
črna prosenka <i>Plusqu</i>			2Z							2		
priba <i>Vanvan</i>		146										
srpokljuni prodnik <i>Calfer</i>										2		
spremenljivi prodnik <i>Calalp</i>							3					
togotnik <i>Phipug</i>		50	+				6	17	8	23		
kozica <i>Galgat</i>		4	+									
črnorepi kljunač <i>Limlim</i>		1	4				3s			1		
mali škurh <i>Numphia</i>				2	5	4	3	2	1			
črni martinec <i>Triery</i>						1		2	2			
rdečenogi martinec <i>Tritot</i>	+	30	8	2		9						
zelenonogi martinec <i>Trineb</i>			2	3	5	6	9	7	4	4		2
pikasti martinec <i>Trioch</i>				+								
močvirski martinec <i>Trigla</i>							+			10		+
mali martinec <i>Acthyp</i>					3			2		6		
kamenjar <i>Areint</i>										2		1
črnoglavi galeb <i>Larmel</i>	4	3	1	9		1				2		1
rečni galeb <i>Larrid</i>	300	+	+	50	30	50	+	30		80	30	39
zališki galeb <i>Largen</i>		1	1			1	1					
sivi galeb <i>Larcen</i>							1					
rjavi galeb <i>Larfus</i>										2		
rumenonogi galeb <i>Larcac</i>	1000	+	+	50	50	500	+	+	200	100	150	77
kaspijska čigra <i>Stecas</i>			1									
kričava čigra <i>Stesan</i>					1							
navadna čigra <i>Stehir</i>							5	10		5	16	20
črna čigra <i>Stenig</i>										1		1

Tabela 2: Rezultati popisov (z – osebek v zimskem perju, s – osebek v svatovskem perju, P – par, + – vrsta registrirana, število ni bilo zabeleženo)

Table 2: Mapping results (z - individual in winter plumage, s - individual in breeding plumage, P - pair, + - species registered but its numbers not established)

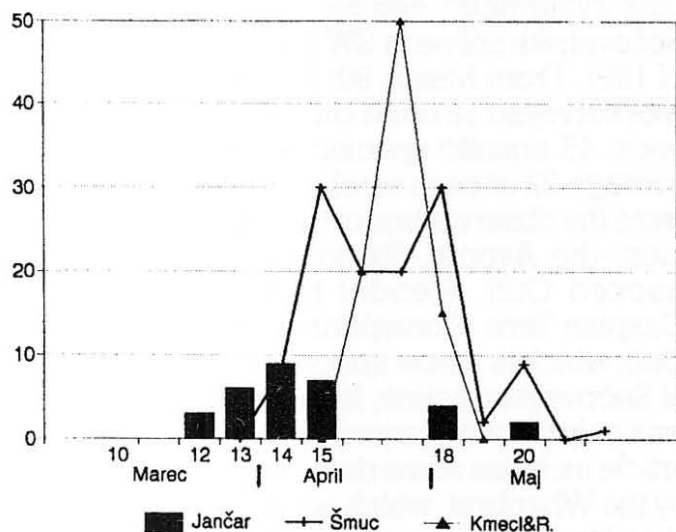

Slika 3: Reglja *Anas querquedula*: primerjava tedenskih maksimumov številčnosti izvirne raziskave s ŠMUC (1980) in KMECL & RIŽNER (1993)

Fig. 3: Garganey *Anas querquedula*: a comparison of weekly maximums by the original research with ŠMUC (1980) and KMECL & RIŽNER (1993)

nerjeve bi bil vrh preleta ravno v drugi polovici aprila, ko nismo bili v Solinah.

Po podatkih predhodnih raziskav je bila velika bela čaplja *Egretta alba* prej redek in maloštevilen gost v Solinah, novejši podatki pa kažejo na velik porast tako števila registracij kot števila osebkov. GREGORI (1976) je sploh ne navaja, ŠMUC (1980) jo je v 8 letih zabeležil le enkrat. ŠKORNIK et. al. (1990) so jo v šestih letih zabeležili 18-krat, večinoma v letih 1986-87, zad-

Slika 4: Zelenonogi martinec *Tringa nebularia*: primerjava tedenskih maksimumov številčnosti izvirne raziskave s ŠMUC (1980) in KMECL & RIŽNER (1993)

Fig. 4: Common Greenshank *Tringa nebularia*: a comparison of weekly maximums by the original research with ŠMUC (1980) and KMECL & RIŽNER (1993)

njih dveh letih raziskave. Mi smo jo registrirali do 7. 4. 1991 pri vseh obiskih, od polovice aprila naprej pa ne več. Moji novejši podatki iz Solin: 27. 10. 1991 2 osebka, 12. 1. 1992 11 os., 30. 1. 1994 10 os. in 2. 4. 1995 4 os.

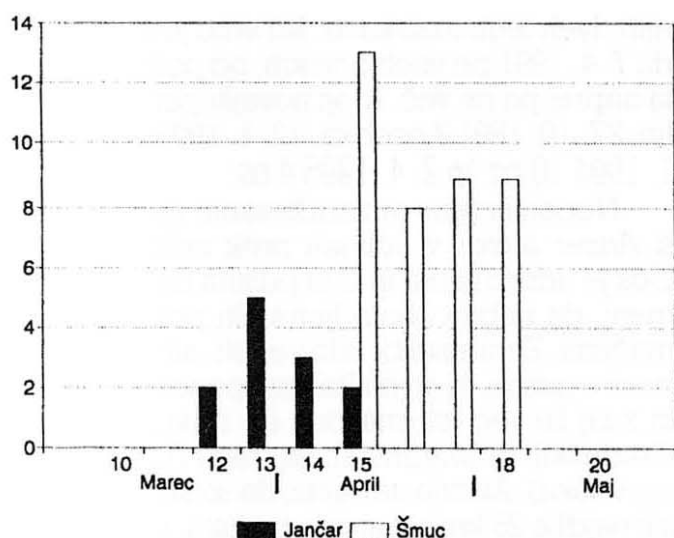
Nepojasnjeno je zadrževanje ene sive gosi *Anser anser* v Solinah prek cele pomladi. Gos je dobro letela in si ni pustila blizu, kar pomeni, da ni bila obstreljena niti pobegla udomačena. Zanimivo bi bilo vedeti, ali je v kakšni zvezi z gosmi, ki so jih Italijani ponovno naselili in zdaj že več let gnezdiijo ob izlivu Soče in v Gradeških in Maranskih lagunah (UTMAR, PERCO, v tisku). Avtorja navajata, da so sivo gos opazili najdlje 25 km od mesta izpusta, in približno enako daleč je od Gradeža do Sečoveljskih solin.

Vseh prodnikov nam ni uspelo določiti, navajam samo zanesljivo določene. Nedoločene prodnike smo opazovali bolj ali manj v prvi polovici raziskave, verjetno je šlo predvsem za spremenljive prodnike *Calidris alpina*, ki v solinah prezimujejo, po mojih podatkih 50 do 100 osebkov, KMECL & RIŽNER (v tisku) pa navajata celo številko 250 osebkov.

Podatki o malem škurhu *Numenius phaeopus* so v literaturi zelo redki, še največ jih navaja Šmuc (1980), ki jih je spomladi opazoval 6-krat, vendar ne vsako leto. Mi smo jih zabeležili 6-krat, saj so se zadrževali v solinah cel mesec. Za naprej ostaja odprto vprašanje, ali gre za spregledanega rednega preletnika ali pa le za izjemno pojavljanje v letu 1991. Pojasniti bo treba tudi časovno neujemanje Šmucvih in naših podatkov. Šmuc je bil v solinah med 24. 3. (prvo naše opazovanje) in 11. 4. (prvo njegovo opazovanje malega škurha) več kot desetkrat.

Soline so v Sloveniji enkraten habitat, zato tu naletimo na mnoge redke vrste. Med raziskavo smo zabeležili kar 5 vrst, ki so bile po takratnem seznamu redkih vrst (Komisija za redkost, 1989) v zadnjih 50 letih v Sloveniji opažene manj kot 10-krat: sabljarka *Recurvirostra avosetta* (Jančar, 1991), kamenjar *Arenaria interpres*, zalivski galeb *Larus genei* (JANČAR 1992, KMECL 1992), rjavi galeb *Larus fuscus* in kaspijska čigra *Sterna caspia*. Za zalivskega galeba je to šele tretji podatek za Slovenijo in pomeni novo vrsto v ornitofavni Sečoveljskih solin.

Sečoveljske soline so po izkušnjah te raziskave zelo hvaležen objekt za sistematično spremljanje številčnosti vodnih ptic iz naslednjih razlogov:

Slika 5: Mali škurh *Numenius phaeopus*: primerjava tedenskih maksimumov številčnosti izvirne raziskave s ŠMUC (1980)

Fig 5: Whimbrel *Numenius phaeopus*: a comparison of weekly maximums by the original research with ŠMUC (1980)

- lahke prehodnosti in dostopnosti
- dobre preglednosti in jasnih notranjih razmejitev

- velikega števila vrst, tudi redkih

Tudi zato bi bilo v prihodnje tam smiselno organizirati nekaj let trajajoč monitoring, ki bi nedvomno postregel z mnogimi presenečenji. Ta raziskava in izkušnje avtorja, ki so se pri njej nabrle, bi lahko prispevali pri pripravi bodoče metode.

LITERATURA

GEISTER, I., D. ŠERE (1977): Prispevek k poznavanju ornitofavne Sečoveljskih solin. Varstvo narave 10: 62–71

GREGORI, J. (1976): Okvirni ekološki in favnistični pregled ptičev Sečoveljskih solin in bližnje okolice. Varstvo narave 9: 81–102

JANČAR, T. (1991): Sabljarka *Recurvirostra avosetta*; *Acrocephalus* 12: (49) 156

JANČAR, T. (1992): Zalivski galeb *Larus genei*; *Acrocephalus* 13: (51) 52

KMECL, P. (1992): Zalivski galeb *Larus genei*; *Acrocephalus* 13: (51) 53.

KMECL, P., K. RIŽNER (1993): Pregled vodnih ptic in ujed Cerkniškega jezera; spremljanje številčnosti s poudarkom na preletu in preizkušanju. *Acrocephalus* 14: (56–57) 4–31

KMECL, P., K. RIŽNER (v tisku): Velika bobnarica *Botaurus stellaris*, Iz ornitološke beležnice; *Acrocephalus*

Komisija za redkosti (1989): Seznam doslej ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom red-

kih vrst; *Acrocephalus* (41–42) 75–80

ŠKORNIK, I., T. MAKOVEC, M. MIKLAVEC (1990): Favniški pregled ptic slovenske obale. Varstvo narave 16: 49–99

ŠMUC, A. (1980): Ptice Sečoveljskih in Ulinjskih solin. Univerza v Ljubljani, diplomsko delo

UTMAR, P., F. PERCO (v tisku): Reintroduzione dell'oca grigia *Anser anser* nel Friuli-Venezia Giulia e primi dati di biologia riproduttiva. Atti VII Convegno Italianop di Ornitologia – Urbino 1993

POVZETEK

Članek podaja rezultate bolj ali manj sistematičnega preštevanja vodnih ptičev v Sečoveljskih solinah (JZ Slovenija) spomladi leta 1991. Med 9. 3. in 19. 5. je bilo v sedmih koncih tedna (sobotah in nedeljah) opravljenih 12 terenskih obhodov. Registrirali smo skupaj 45 vrst vodnih ptičev, povprečno 22 na konec tedna. Zanimiva so opazovanja naslednjih redkih vrst: sabljarka, kamenjarja, rjavega in zalivskega galeba ter kaspijske čigre. Za zalivskega galeba, ki je nova vrsta v ornitofavni Sečoveljskih solin, je to šele tretji podatek za Slovenijo. Članek prispeva 6 podatkov o preletu malega škurha, ki iz dosedanje literature o Solinah ni bil znan kot reden preletnik.

SUMMARY

The article presents the results of more or less systematic census of aquatic birds at Sečoveljske soline in SW Slovenia in the spring of 1991. From March 9th to May 19th, the area was surveyed 12 times during 7 different weekends. 45 aquatic species were registered, on average 22 at each weekend. Most interesting were the observations of the following rare species: the Avocet, Turnstone, Lesser Black-backed Gull, Slender-billed Gull and the Caspian Tern. Considering the Slender-billed Gull, which is a new species in the ornitofauna of Sečoveljske soline, let us underline that this was only the third record in Slovenia so far. The article includes some details about the passage by the Whimbrel, which according to the available literature has not been known as a regular passage migrant in this part of the world.

Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 61291 Škofljica

Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1992

Poročilo Komisije za redkosti

Rare bird species in Slovenia in 1992

Rarities Committee Report

Andrej SOVINČ

To je tretje poročilo o redkih vrstah ptic v Sloveniji. Osnovni seznam redkih vrst ptic je pripravila Komisija za redkosti pri Društvu za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije in je bil objavljen v *Acrocephalus* številka 58–59. Tu so navedeni tudi natančni podatki o opazovanih redkih vrstah, ki vsebujejo datum in kraj opazovanja, število osebkov, ime opazovalca in vir objave podatka. Ta seznam je bil nato dopolnjen s podatki za leto 1991 (Sovinc, 1993: 129–123), v tem prispevku pa so obravnavani zbrani podatki o redkih vrstah predvsem za leto 1992 in dopolnitve za pretekla leta.

Seznam redkih vrst za leto 1990 (Komisija za redkosti, 1993: 99–119) vsebuje spiske redkih gnezdečih in negnezdečih vrst ptic pri nas. Po navodilih evropskega združenja komisij za redkosti naj bi v prihodnje redke gnezdeče vrste obravnavali posebej, zato smo pri Komisiji za redkosti pripravili nov seznam redkih vrst ptic, ki je predstavljen na naslednjih straneh. Ta seznam ne vsebuje redkih gnezdek ali vrst, ki so pri nas redke le v določenem letnem obdobju (npr. pozimi).

Pri nekaterih vrstah, pri katerih v predhodnih poročilih o redkih vrstah niso bili navedeni natančnejši podatki o kraju in datumu opazovanja, številu osebkov, avtorju in viru podatka, so navedeni tudi ti podatki. Opazovalce prosimo, naj nam pomagajo pri zbiranju zapisov o redkih vrstah ptic s tega seznama.

Zapisi o redkih vrstah so predstavljeni na način, ki ga pojasnjuje legenda:

LEGENDA:

LEGEND:

znanstveno ime vrste – SLOVENSKO IME /
(*m*, *n*), (*o*, *p*)/
scientific– Slovene name /(*m*, *n*); (*o*, *p*)/

m število opazovanj (dogodkov) v
zadnjih 50 letih, do vključno leta 1992,

*number of records in the last 50 years, up
to 1992;*

n število opazovanih osebkov v zad-
njih 50 letih do vključno leta 1992: (1942–
92),
*number of birds in the last 50 years, up to
1992;*

o število opazovanj (dogodkov) v le-
tu 1993,
number of records in 1993;

p število opaženih osebkov v letu
1993,
number of birds in 1993

:
(*m?*, *n?*) število opazovanj (dogodkov)
in opazovanih osebkov iz obdobja zadnjih
50ih let (1942–92) še ni zbrano; številki v ok-
lepaju ponazarjata število znanih dogodkov
oziroma ugotovljenih osebkov,
*number of records (*m?*) and birds (*n?*) from
the last 50 years not collected as yet; num-
ber in brackets refers to the number of al-
ready known records or birds;*

B zadnji znani podatki o vrsti so iz ča-
sa izpred 50. let; številka ob črki *B* pona-
zarja število opazovanj oz. dogodkov,
recorded at least once between 1800 and
1949, but not subsequently; number shows
the number of records.

Podatki iz rubrik »*m*« in »*n*« so že objavljeni
v predhodnih poročilih o redkih vrstah; glej
Acrocephalus št. 58–58, str. 99–119 in 120–123.

Gavia immer – LEDNI SLAPNIK/(10?, 18?); (0,
0)/
marec 1983,
december 1983,
marec 1984,

februar 1987, vse

Sečoveljske soline, št. osebkov=?, Škornik et al., Var. nar. 1990: 49-99

11.12. - 25.12.1982, Koprski zaliv, max. 8 osebkov, Škornik et al., Var. nar. 1990: 49-99

31. 12. 1983, Izola-Piran, 1 kadaver, T. Makovec, Falco 1987/3: 21-22

17.03.1984, Izola-Strunjan, 1 kadaver, T. Makovec, Falco 1987/3:21-22

25. 12. 1988, Simonov zaliv-Strunjan, 1 kadaver, T. Makovec, Falco 1989/7-8: 24-34

december 1989, v bližini Godoviča, 2 osebkov (ustreljena), P. Grošelj, pi

Dopolnitev za leto 1991:

13. 5. 1991, Blejsko jezero, 1 osebek, B. Rubinič, Acr. 60-158

Gavia adamsii - RUMENOKLUNI SLAPNIK / (2, 2); (0, 0)/

Fulmarus glacialis - LEDNI VIHARNIK B1

Puffinus yelkouan - ČRNOKLJUNI VIHARNIK / (2, 1500); (1, 2)/

9. 8. 1992, Portorož- morje, 2 osebkov, L. Božič, Acr., v tisku

Phalacrocorax pygmaeus - PRITLIKAVI KORMORAN / (4, 43); (0, 0)/

Pelecanus onocrotalus - ROŽNATI PELIKAN B2

Plegadis falcinellus - PLEVICA / (6, 8); (0, 0)/

Dopolnitev za leto 1988:

25. 4. 1988, Cerkniško jezero, 1 osebek, K. Kravos, v Kmecl, Rižner, Acr. 55-56: 4-31

Phoenicopiterus ruber - RDEČI PLAMENEC / (1, 1); (0, 0)/

Cygnus columbianus - MALI LABOD / (1, 1), (0, 0)/

Cygnus cygnus - LABOD PEVEC / (2, 3); (,)/

2. 1. - 28. 2. 1992, Ptujsko jezero, 1 osebek, L. Božič, v tisku

Anser brachyrhynchos - KRATKOKLJUNA GOS / (1, 7); (0, 0)/

Branta canadensis - KANADSKA GOS / (2, 13); (0, 0)/

Branta leucopsis - BELOLIČNA GOS / (2, 2); (0, 0)/

Branta bernicla - GRIVASTA GOS B2

Tadorna ferruginea - RJASTA GOS / (1, 1); (0, 0)/

Melanitta nigra - ČRNA RACA / (9, 10); (1, 1)/

14. 12. 1992, Požeg, 1 osebek, M. Vogrin, Acr., v tisku

Neophron percnopterus - EGIPTOVSKI JASTREB B2

Aegypius monachus - RJAVI JASTREB B1

Circus macrourus - STEPSKI LUNJ B8

Accipiter brevipes - KRATKOPRSTI SKOBEČ / (1, 1); (0, 0)/

Buteo rufinus - RJASTA KANJA / (2, 3); (0, 0)/

Buteo lagopus - KOCONOGA KANJA / (? , ?); (2, 2)/

Dopolnitve za pretekla leta:

1. 2. 1981, Spuhlja, 1 osebek, B. Štumberger, pisno

1. 1. 1982, Markovci-Bukovci, 2 osebkov, B. Štumberger, pisno

17. 1. 1982, Dravsko polje, 1 osebek, B. Štumberger, pisno

30.-31. 12. 1982, Markovci-Bukovci, 2 osebkov, B. Štumberger, pisno, januar 1984, Dravsko polje, 2 osebkov, F. Janžekovič, pisno

januar 1985, Markovci-Bukovci, 20 osebkov, B. Štumberger, pisno

6. 3. 1985, Sorško polje, 3 osebkov, T. Trilar, Acr. 24:30

1. 12. 1986, Biš, 1 osebek, F. Janžekovič, Scopolia 19: 1-59

21. 2. 1987, Rače, 1 osebek, B. Vogrin, Acr., 34:60

25. 1. 1992, Ptuj, 1 osebek, L. Božič, Acr. 55:187

27. 12. 1992, Moškanjci, 1 osebek, L. Božič, v tisku

Aquila pomarina - MALI KLINKAČ / (2, 3); (0, 0)/

Aquila clanga - VELIKI KLINKAČ / (3, 3); (1, 1)/

30. 1. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, B. Rubinič, v tisku

Aquila heliaca - KRALJEVI OREL / (1, 1); (0, 0)/

Hieraaetus pennatus - MALI OREL B2

Falco eleonore - SREDOZEMSKI SOKOL / (1, 1); (0, 0)/

Falco cherrug - SOKOL PLENILEC / (3, 3); (0, 0)/

Dopolnilo za leto 1991:

20. 5. 1991, Rače, 1 osebek, M. Vogrin, v tisku

Porzana pusilla - PRITLIKAVA TUKALICA / (1, 1); (0, 0)/

Tetrax tetrax - MALA DROPLJA B4

Chlamydotis undulata - OVRATNIČARKA / (1, 1); (0, 0)/

Otis tarda - VELIKA DROPLJA B4

Haematopus ostralegus - MORSKA SRAKA / (? , ?); (1, 1)/

31. 5. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, B. Rubinič, Acr. 60:161

Recurvirostra avosetta - SABLJARKA / (6, 13); (2, 3)/

4. 2. 1992, Rošnja, 1 osebek, M. Vogrin, Acr. 52:87

9. 5. 1992, Ptujsko jezero, 2 osebkov, L. Božič, Acr. 54:154

- Burhinus oedicnemus* – PRLIVKA /(? , ?); (0, 0)/
 11. 4. 1981, Markovci, 1 osebek, B. Štumberger, Acr. 8–9: 42
 6. 7. 1982, Ormož, 1 osebek, B. Štumberger, Acr. 17–18/61
Cursorius cursor – PUŠČALSKI TEKALEC / (1, 1); (0, 0)/
Charadrius morinellus – SEVERNI DULAR / (1, 1); (0, 0)/
Glareola pratincola – RJAVA KOMATNA TEKICA / (4, 9); (1, 1)/
 30. 5. 1992, Cerknjsko jezero, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 54: 154
Chettusia gregaria – STEPSKA PRIBA / (2, 2); (0, 0)/
Calidris canutus – VELIKI PRODNIK / (3, 5); (3, 3)/
 15. 2. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 52:87
 29. 3. 1992, Cerknjsko jezero, 1 osebek, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 54:155
 14. 8. 1992, Gajševsko jezero, 1 osebek, M. Vauptič, Arc. 60:58
Limicola falcinellus – PLOSKOKLJUNEC / (2, 2); (0, 0)/
Gallinago media – ČOKETA / (8, 8); (1, 1)/
 1. 5. 1992, Cerknjsko jezero, 1 osebek, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 56–57: 4–31
Limosa lapponica – PROGASTOREPI KLJUNAC / (9, 29); (1, 1)/
 31. 5. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, B. Rubinič, Acr. 60: 161
Numenius tenuirostris – TENKOKLJUNI ŠKURH B1
Tringa stagnatilis – JEZERSKI MARTINEC / (? , ?); (,)
Arenaria interpres – KAMENJAR / (9, 11); (0, 0)/
Phalaropus lobatus – OZKOKLJUNI LISKONOŽEC / (3, 14); (1, 1)/
 17. 7. 1992, Ormoško jezero, 1 osebek, L. Božič, Acr. 58–59: 126
Phalaropus fulicarius – PLOSKOKLJUNI LISKONOŽEC / (1, 1); (0, 0)/
Stercorarius pomarinus – LOPATASTA GOVNAČKA / (2, 3); (0, 0)/
 Dopolnilo za leto 1988:
 22. 10. 1988, Markovci, 1 osebek, B. Štumberger, Acr. 58–59: 127
Stercorarius parasiticus – BODIČASTA GOVNAČKA B3
Stercorarius skua – VELIKA GOVNAČKA B2
Larus genei – ZALIVSKI GALEB / (3, 6); (0, 0)/
Larus argentatus – SREBRNI GALEB / (? , ?); (1, 1)/
 29. 12. 1992, Ptujsko jezero, 1 osebek, L. Božič, v tisku
Larus marinus – MORSKI GALEB / (1, 1); (0, 0)/
Larus hyperboreus – LEDNI GALEB B1
Gelochelidon nilotica – ČRNONOGA ČIGRA / (2, 2); (3, 4)/
 2. 6. 1992, Cerknjsko jezero, 2 osebk, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 56– 57:25
 20. 6. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, L. Božič, Acr. 60: 165
 9. 7. 1992, Sečoveljske soline, 1 osebek, L. Božič, Acr., v tisku
Sterna caspia – KASPIJSKA ČIGRA / (11, 27); (1, 6)/
 18. 4. 1992, Požeg, 6 osebkov, M. Vogrin, Acr., v tisku
Alca torda – MALA NJORKA B1
Fratrula arctica – MORMON / (1, 1); (0, 0)/
Syrhaptus paradoxus – KOCONOGA STEPSKA KOKOŠKA B3
Clamator glandarius – ČOPASTA KUKAVICA / (0, 0); (1, 1)/
 2. – 5. 5. 1992, izliv Dragonje, 1 osebek, L. Božič et. al., Acr. 58–59: 81–82
Nyctea scandiaca – ŠNEŽNA SOVA B2
Surnia ulula – SKOBČEVKA B1
Asio flammeus – MOČVIRSKA UHARICA / (4, 5); (0, 0)/
Dendrocopus syriacus – SIRIJSKI DETEL / (7, 7); (0, 0)/
Dendrocopus leucotos – BELOHRBTI DETEL / (5, 5); (0, 0)/
 Dopolnilo za leto 1991:
 13. 5. 1991, Bled, 1 osebek, B. Rubinič, Acr. 60:168
Melancorypha calandra – LAŠKI ŠKRJANEC / (1, 1); (0, 0)/
Calandrella brachydactyla – KRATKOPRSTI ŠKRJANEC / (2, 30); (1, 1)/
 21. 4. 1992, Iščica, 1 osebek, D. Šere, Acr., v tisku
Motacilla citreola – RUMENOGLAVA PASTIRICA / (1, 1); (0, 0)/
Oenanthe hispanica – ŠPANSKI KUPČAR / (5, 6); (1, 1)/
 5. 4. 1992, Cerknica, 1 osebek, P. Kmecl, K. Rižner, Acr. 55:176
 Dopolnilo za leto 1981:
 11. 9. 1981, Markovci, 1 osebek, B. Štumberger, Acr. 54:157
Zoothera dauma – GRAHASTI DROZG / (1, 1); (0, 0)/

Acrocephalus dumetorum – ROBIDNA TRSTNICA / (1, 1); (0, 0) /
Acrocephalus agricola – PLEVELNA TRSTNICA / (0, 0); (1, 1) /
 29. 8. 1992, Cerknjsko jezero, 1 osebek ujet, J. Gračner, v tisku
Sylvia hortensis – SVETLOOKA PENICA / (2, 2); (0, 0) /
Parus lugubris – ŽALOBNA SINICA / (2, 3); (0, 0) /
Pyrrhocorax pyrrhocorax – PLANINSKA VRANA / (1, 2); (0, 0) /
Sturnus roseus – ROŽASTI ŠKOREC / (6, 48); (0, 0) /
Passer hispaniolensis – TRAVNIŠKI VRABEC / (1, 1); (0, 0) /
Passer luteus – ZLATI VRABEC / (1, 1); (0, 0) /
Petronia petronia – SKALNI VRABEC / (1, 1); (0, 0) /
Carduelis flavirostris – SEVERNI REPNIK / (? , ?); (0, 0) /
Loxia leucoptera – BELOPERUTI KRIVOKLJUN / (2, 2); (0, 0) /
Loxia pytyopsittacus – VELIKI KRIVOKLJUN B1
Pinicola enucleator – SMREKOV KALIN B1
Plectrophenax nivalis – SNEŽNI STRNAD / (? , ?); (0, 0) /
Calcarius lapponicus – LAPONSKI OSTROGLEŽ / (5, 5); (0, 0) /
Emberiza leucocephala – BELOGLAVI STRNAD / (? , ?); (0, 0) /
Emberiza rustica – GOZDNI STRNAD / (1, 1); (0, 0) /
Emberiza pusilla – MALI STRNAD / (5, 5); (0, 0) /
 15. 11. 1992, Studenci, 1 osebek, L. Božič, Acr., v tisku
Emberiza rutila – ŽAMETNI STRNAD / (1, 1); (0, 0) /

POVZETEK

V tretjem letnem poročilu Komisije za redkosti (KRED) so predvsem podatki o redkih vrstah, zaznanih v letu 1992.

V letu 1992 sta bili ugotovljeni dve novi vrsti ptic za Slovenijo: čopasta kukavica *Clamator glandarius* in plevelna trstnica *Acrocephalus agricola*.

Komisija za redkosti je do sedaj obravnavala le poročila o prvič do tretjič ugotovljenih vrstah ptic za Slovenijo (odslej obravnava vsa poročila o redkih pticah z gornjega seznama).

Komisija za redkosti je preučila 12 poročil o prvič do tretjič ugotovljenih vrstah ptic za Slo-

venijo za leto 1992. Od teh je potrdila 10 poročil, pri enem je potrebno še dodatno ekspertno mnenje, ni pa bilo potrjeno poročilo o vrtniku *Hippolais caligata*, 12. 9. 1992, na Ormoškem jezeru.

SUMMARY

This is the third annual report of the Slovene Rarities Committee (KRED), dealing mainly with the records made in year 1992. From 12 records (only from the first to third observation of one species for Slovenia), 10 have been accepted. Highlights include two new species for Slovenia: Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius* and Paddyfield Warbler *Acrocephalus agricola*.

Andrej Sovinc, Pod kostanji 44, 61000 Ljubljana

I.L.N.'92

Dokumenti:

Odprto pismo uredništvu

Documents:

Open letter to the editorial council

Podpisani dr. Enrico Benussi, direktor Favnišnega observatorija v Trstu, dr. Fulvio Genero, ornitološki sodelavec Favnišnega observatorija v Vidmu, in Anastasia Purič, sodelavka Favnišnega observatorija v Trstu, smo leta 1993 začeli preučevati populacijo sove kozače *Strix uralensis* v Trnovskem gozdu, kjer je ta vrsta precej številčna, in to smo ugotovili prav mi v znanstveni raziskavi, ki smo jo predstavili (ter kasneje objavili) na nedavnem ornitološkem srečanju v Urbinu.

Glede na dobre rezultate iz leta 1993 smo se odločili, da bomo poglobili naše raziskave o gnezditveni biologiji in teritorialnosti te uje. Zato smo ob pomoči več sodelavcev namestili 24 velikih valilnic, ki jih je za nas naredil mizar iz Slovenije. Kot se spodobi za raziskovalce, ki so navajeni delati v tujih državah, smo se uradno obrnili na Gozdno upravo v Tolminu, kjer nam je direktor Janez Rot izdal pisno dovoljenje za namestitev valilnic, kar smo storili jeseni istega leta. Nato smo se februarja 1994 sestali v Prirodoslovnem muzeju Slovenije s predstavnikoma slovenskih ornitologov Iztokom Geistrom in Janezom Gregorijem, katerima smo podrobno razložili načrt raziskave in delovni program. Ob tej priložnosti smo kolegoma zagotovili, da ju bomo sproti seznanjali z rezultati naše raziskave, v duhu običajnega sodelovanja, ki je značilno za znanstveni svet. Slovenska strokovnjaka sta pokazala veliko prijaznost in zanimanje za raziskave in sta nam svetovala, da naj glede naše dejavnosti obvestimo tudi za to odgovorno Ministrstvo, kar smo tudi storili.

Do tod je šlo vse dobro, a od tega trenutka dalje je našo znanstveno dogodivščino doletel drastičen in nepričakovan zasuk.

Odgovor slovenskega Ministrstva je prišel z večmesečno zamudo, in to šele na naš ponoven dopis. V dokumentu nam Ministrstvo ne dovoljuje nadaljevanja raziskave, hkrati pa razveljavlja dovoljenje, ki nam ga je izdala Gozdarska uprava iz Tolmina. Nadalje nas izrecno sumi domnevnega in nedovoljenega prekupčevanja z jajci in mladiči sove kozače. Po informacijah, ki so dospela na Ministrstvo, naj bi bilo tistih 24 valilnic nezakonito postavljenih v

Trnovskem gozdu in naj bi jih mi uporabljali le kot pasti za ulov redkih sov, ne pa zato, da bi s tem pripomogli naravovarstvenemu raziskovanju, kar je bil sicer naš namen.

Iz pisma so razvidna očitno lažna namigovanja, ki so jih Ministrstvu posredovali predstavniki močnega lovskega sveta. Iz popolnoma izmišljenih trditev, ki se ne opirajo na noben dokaz, bode v oči število valilnic, ki naj bi jih bilo – tako pravijo lovci – najmanj 40, ne pa dejanskih 24. Lovci poleg tega še trdijo, da smo bili nesramni in smo grozili njim in krajevnim ornitologom, čeprav smo se samo trikrat na kratko pogovarjali z domačini (le gdč. Purič govori slovensko), ko smo jim vljudno razložili, kaj delamo. Glede prekupčevanja z jajci in mladiči je treba poudariti, da lovci niso opazili preprostega dejstva, da leta 1994 sova kozača **ni gnezдила** v niti eni izmed nameščenih valilnic.

Ampak to še ni vse. Očarljiva zgodba o »naravoslovcih tatovih« se je pojavila v člankih največjih slovenskih dnevnikov izpod peresa nestrokovnih in pristranskih piscev, kot sta Viktor Luskovec in Janez Alič. V ponavljajočih se marnjah so vse informacije popolnoma izkrivljene. Prikazujejo nas kot divje lovce najslabše vrste, pri čemer še poudarjajo milijonske zasluge pri prekupčevanju, s katerimi naj bi se obogatili »prišleki z onstran meje«. Tako vsaj trdijo smešni kronisti, ki so intervjuvali »brezmadežne lovce« Darka Krapeža, Vita Bremca, Milana Trkmana in Angela Vidmarja, sicer zelo dobro seznanjene s tržno ceno jajc. Prav tako iz trte izvita je trditev, da so nam odpovedali gostoljubje na Hrvaškem zaradi istih razlogov. Redno in nemoteno obiskujemo Kvarnerske otoke, saj podpisani nismo v nobenem kazenskem postopku, ker tudi nismo nič zagrešili. Še več, maja 1994 je enega izmed nas (Enrica Benussija) župan Cresa povabil, da predava o živalstvu na otoku; predavanje je vzbudilo veliko zanimanja.

Letos spomlad smo poslali Ministrstvu v Ljubljani pismo, v katerem smo jasno razložili naše dobre namene, ko smo prosili za dovoljenje Gozdarsko upravo v Tolminu, ki nas sploh ni seznanila s tem, da je najprej potrebno dobiti dovoljenje z Ministrstva. Poleg tega smo razložili naš položaj in naloge, ki jih opravljamo kot strokovnjaki tako v Italiji kot v tujini; hkrati smo z ogorčenjem zavrnila lažne obtožbe, ki prizadevajo naš ugled tako osebno kot poklicno. V tem pismu smo tudi prosili za čimprejšnje pojasnjevalno srečanje z vsemi tistimi, ki so umetno napihnila to stvar pod očitnim vplivom

lovskega kroga.

Tu je vsak komentar odveč.

Želimo si, da se ta sramotni pripetljaj ne bi tako končal in da bi prevladala resnica. Medtem pa so predstavniki ministrstva za okolje uslišali naše prošnje za srečanje skupaj s predstavniki slovenskega znanstvenega in naravovarstvenega področja. Iz tega nadvse nadobudnega medsebojnega razgovora je prišla na površje volja do sodelovanja v teku te in prihodnjih skupnih raziskav, tako na slovenskih kot italijanskih tleh.

No, v znanstvenem krogu se ta dogodek zdi dokončno razčiščen, ostaja pa vokal, in sicer ta, da v javnost prodre vest o resničnem poteku tega zapletenega dogodka.

Z odličnim spoštovanjem

dr. Enrico Benussi, dr. Fulvio Genero,
Anastasia Purič

Trst, 7. oktobra 1995

Nove knjige:

New books:

John Gooders: Where to Watch Birds in Britain and Europe, Hamlyn 1994, 262 strani

V pričujoči, peti izdaji knjige *Where to Watch Birds in Europe* je prvič na zemljevidu Evrope vrisana tudi Republika Slovenija. Knjiga predstavlja ornitološko najbolj zanimive lokalitete 34 držav. Kljub naslovu, ki omenja le Evropo, so v knjigi opisi tudi nekaterih neevropskih držav, npr. Gambije. Pisec to opravičuje z menda množičnimi obiski evropskih opazovalcev ptic v te države, obenem pa pravi, da je tudi potovanje do teh dežel pogosto preprostejše kot do nekaterih evropskih držav. Lažje bi sprejeli takšno opravičilo, če bi pisec v knjigi obravnaval vse evropske države in dodal še kakšno neevropsko; če pa je v knjigi evropsko zanimivih ornitoloških krajev Egipt, kamor zaradi nasilja nad turisti v zadnjih letih odpovedujejo izlete številne turistične agencije, ali Jordanija, država v bližini vojnih žarišč, vsekakor težje dostopna kot nekatere države v središču Evrope, ki jih v knjigi ni, potem si tega ne moremo razložiti drugače kot z značilno otoško vzvišenostjo. Vsaka evropska država ima nedvomno vsaj eno zanimivo ornitološko lokaliteto. Saj ni treba, da je to jezero s tisoči pobrežnikov ali ožina z desetimi selečih se ujed. Pravi ornitolog bo v tuji deželi vesel vsake nove vrste, ki je doma ne more videti. Goodersova

knjiga je seveda prilagojena angleškemu bralcu: zanimive so predvsem tiste vrste, ki jih v Združenem kraljestvu ni ali so redke. Za srednjeevropske ornitologe najbrž čopasta sinica, kot posebnost v knjigi omenjenega avstrijskega Mayrhofna, najbrž ni tako zanimiva kot za Angleža, ki jo lahko opazuje npr. le na Škotskem. V knjigi ni nobene lokalitete iz Albanije, Andore, Belorusije, Hrvaške, Ferskih otokov, Lichtensteina, Litve, Luxemburga, Malte, Moldove, Slovenije, bivših jugoslovanskih republik in še drugih evropskih držav. »Zaradi vojne na tleh bivše Jugoslavije,« je zapisal avtor, »bodo morali Kopački rit, Carska in Obedska bara in Deliblatska peščara s tamkajšnjimi belorepci, rdečenogimi postovkami, velikimi belimi čapljami in plevicami počakati na naslednjo izdajo.« Ali se potem, ko vidimo, da je to vse, kar lahko Angleži ponudijo kot ornitološko posebnost na tleh bivše Jugoslavije, še čudimo vprašanjem, ki sem jih slišal še pred slabim tednom na konferenci evropskih narodnih parkov na Bledu: »Ali se še vedno bojite Rusov?« in »Ali je tu v Jugoslaviji, pardon, v Sloveniji, še vedno vojna?«

Slovenija nima ogromnih jezer, kot je npr. švedski Hornborgasjön, delta Dragonje ni primerljiva z donavsko, poplavne ravnice v primerjavi s poljsko Biebrzo so neznatne. Pa vendar ima Slovenija nekaj, kar se v Evropi na tako majhni površini le težko najde: čudovito, razgibano pokrajino in različne manjše naravne posebnosti.

Slovenija je v bistvu velika ornitološka zanimivost: dopoldne občuduješ planinske hudournike, triprste detle in planinske pevke, malicaš med kosci, repaljščicami, velikim škurhom (za lansko leto bi lahko dodali še južno postovko, v prihodnje pa žal nič več), popoldne pa se družiš s polojniki, beločelimi deževniki, navadno in malo čigro, brškinjo in svilnico. Če pa nismo navdušeni gorniki, lahko v istem dopoldnevu ali popoldnevu skočimo na Štajersko in v Prekmurje, k štokljam, zlatovrankam, črnočelemu srakoperju ali pa v notranjske in kočevske gozdove h kozačam, malemu muharju ali kopici detlov. Za primerjavo si pogledajmo, kaj ponujajo v tej knjigi kot ornitološko posebnost v italijanskem Gran Paradisu: planinskega orla, belko, ruševca, gozdnega jereba, veliko uharico, koconogega čuka, črno žolno, triprstega detla, planinskega hudournika, skalno lastovko, planinsko pevko, komatarja, čopasto sinico, planinskega vrabca, laško konopeljščico, brgleza in planinsko pevko. Ko-

mentar o primerjavi s Triglavskim parkom je odveč, čeprav se naših Alp avtorju ni zdelo vredno uvrstiti v knjigo.

Dejstvo je, da Slovenci čimprej potrebujemo izdajo knjige *Where to Watch Birds in Slovenia*. Prvi korak k temu so v 65. in 66. številki *Acrocephalus* objavljeni prispevki v okviru rubrike Ornitološko zanimive lokalitete. Izdajo knjige bi moralo podpreti tudi ministrstvo, ki skrbi za turizem. Na prošnjo gospoda Goodersa, naj dopolni podatke o pticah Slovaške (!), je kolega Geister februarja 1994 pripravil besedilo za pet lokalitet, kjer je v Sloveniji zanimivo opazovati ptice: Cerknjsko jezero, Sečoveljske soline, Šturmovci in Ptujsko jezero, Kraški rob in Kočevski rog. Gooders ponudbe ni sprejel, češ da je treba počakati na razplet dogodkov na ozemlju nekdanje Jugoslavije! Enako kot za Slovenijo velja še za kopico že izpuščenih evropskih držav.

Uporabnost knjige sem preizkusil med letošnjimi ornitološkimi ekskurzijami po Italiji: spomladi na otoku Elba in poleti na Sardiniji. Elbe v knjigi ni (čeprav bi nedvomno tja sodila), tudi na Elbi pa so mi koristili zapisi za dva sosednja velika otoka (Sardinijo in Korziko). V knjigi opisane lokalitete na Sardiniji sem zlahka našel (poleg teh pa še ducat enako zanimivih, ki jih v knjigi ni). Ne pričakujem sicer, da bi me takšen priročnik za roko pripeljal do najboljšega opazovališča, koristne pa bi bile vendar podrobnejše skice ali vsaj naslov lokalnega ornitološkega društva ali brošure o posamezni lokaliteti. Saj veste, kako je z opazovanjem rjavovratih ponirkov na Cerknjskem jezeru, če ti nihče ne pove, da si dvorijo v bližini Levišč.

Sardiniji je namenjena stran in pol. Prvi odstavek govori o splošnih značilnostih otoka, v naslednjih treh so opisane najzanimivejše lokalitete. Sledi naštevanje zanimivejših vrst, ki jih na Sardiniji lahko opazujemo poleti, pozimi in na preletu (ni ločeno po lokalitetah niti po spomladanskem in jesenskem preletu). Zadnji odstavek je namenjen telegrafskemu opisu dostopa do posamezne lokalitete. Primer: »Oristano. 92 km NW od Caligarija na cesti 131. Lokalna cesta vodi do Cabrassa in Marine di Torre Grande. S ceste med omenjenima krajeva se vidijo lagune in solna polja.« Precej priročnejši bi bil izsek iz specialke z vrisano potjo in označenim najboljšim opazovališčem. Spiski najzanimivejših vrst, ki jih lahko na posamezni lokaliteti pričakujemo (glede na različno letno obdobje), so zelo uporabni, v nas pre-

budijo »twitchersko« žilico in dajo spodbudo, ki ti pri 36 stopinjah začne popuščati volja do nadaljnega raziskovanja in si zaželiš hladnega piva v senci. Knjiga je sicer dober osnovni pripomoček za ornitološki potep po Evropi (in okolici). Zdi pa se, da jo je v dobi računalniške tehnike in graditve avtocest že povozil čas.

Andrej Sovinc

Iztok Geister: Ornitološki atlas Slovenije, DZS Ljubljana 1995, 287 strani

Opis knjige naj začnem kar z odlomkom z zadnje strani ovitka, ki delo kar najučinkoviteje predstavi: »V tem epohalnem delu sedanje generacije slovenskih ornitologov (nastajalo je dvajset let, sodelovalo 80 ornitologov, zbranih je bilo več kot 50.000 podatkov), je predstavljениh na povsem nov način 219 vrst ptic, ki so v obdobju 1979–93 gnezdile v Sloveniji.«

Knjiga je smiselno razdeljena v štiri večja poglavja. V prvem nam avtor razčleni zemljepisne, podnebne in vegetacijske posebnosti Slovenije in predstavi deset najpogostejših življenjskih prostorov ptic. Besedilo dopolnjujejo pregledni, barvni zemljevidi, ki označujejo položaj teh posebnosti v Sloveniji, barvne fotografije že omenjenih ptičjih prebivališč in nekaj v knjigi največkrat omenjenih lokalitet. V drugem poglavju nam avtor predstavi metodologijo in kronologijo kartiranja za ornitološki atlas gnezdilke od prvih poskusov leta 1977 do zaključka leta 1993. Iz rezultatov, podanih v atlasu, nam zgoščeno prikaže tudi nekaj splošnih zanimivosti, ki bi jih sicer bralec sam zbiral iz knjige več dni (najmanj in najbolj razširjene gnezdilke, vprašljive gnezdilke, zasedenost kvadratov...). Tretje poglavje obsega kratek seznam obravnavanih vrst. Četrto, zadnje in obenem najboljsežnejše poglavje so rezultati atlasa: vsaka od 219 obravnavanih vrst je predstavljena na svoji strani s slovenskim, latinskim imenom, kodo po EURING-u, črno belo risbo (delo angleškega avtorja M. Hulma), zemljevidom razširjenosti v Sloveniji, kratkim komentarjem razširjenosti in osnovnimi značilnostmi njenega gnezdišča. Za posladek je avtor pripravil tudi dokaj obsežno primerjavo današnjih rezultatov razširjenosti z razširjenostjo, kot so jo poznali ornitologi-amaterji v začetku tega in v prejšnjem stoletju. V štirih grafičnih tabelah izvemo tudi o tipu poseljenosti vrste v optimalnem habitatu (osamljena, krajevna, enakomerna, zgoščena poseljenost), kako pogosta je vrsta pri nas, kak-

šna je kvaliteta zbranih podatkov in primerjalno s sosednjimi državami, kakšna je ocena velikosti populacije, trend populacije (število upada / je stabilno / narašča) in trend razširjenosti (razširjenost se manjša / ne spreminja / veča).

Prvi dve poglavji sta tudi prevedeni v angleščino, v neskrajšani obliki.

Knjig, kot so različni atlasi razširjenosti živali in rastlin, ne jemljem za dela, ki bi jih prebiral doma, za mizo, stran za stranjo, temveč bolj za dela, s katerimi rešuješ probleme, na katere naletiš pri delu, na izletu, ob pogledu skozi okno ipd. Od besedil, ki spremljajo posamezne vrste, zato nisem niti približno prebral vseh, čeprav so, kakor smo pri avtorju navajeni, prijetno berljiva in polna informacij. Naj mi bo zato v nadaljevanju besedila dovoljeno podati le nekaj splošnih vtisov, ki sem jih dobil po prebiranju predvsem uvodnih poglavij.

Kljub temu, da knjiga obravnava le gnezditveno razširjenost ptic, nosi zelo splošen naslov »Ornitološki atlas Slovenije«. No, fotografija malega deževnika na gnezdu sicer časovno omeji dogodke, obravnavane v delu, žal pa se ob citiranju in v različnih katalogih slika ob naslovu ne uporablja.

Nikjer v knjigi avtor ne omenja meril, po katerih je razdelil vrste glede na različne tipe poseljenosti v optimalnih habitatih, ki je mimogrede tudi napačno interpretirana. Vse ptice (kakor tudi drugi organizmi), imajo namreč v optimalnih habitatih enako poseljenost – enakomerno, bolj ali manj naključno. Razlike v poseljenosti (osamljena, krajevna, zgoščena) nastanejo zaradi neenakomerne razporeditve optimalnih habitatov v prostoru. Tip poseljenosti v knjigi ponazarja torej razporeditev optimalnih habitatov v Sloveniji.

Pri številčnosti posameznih vrst in populacijskih trendih nikakor nisem mogel izvedeti, kako so te ocene dobljene, ali so izkušnja enega ali več avtorjev, na kakšno obdobje se nanašajo populacijski in razširjenostni trendi in od kod izvirajo ocene za sosednje države. Glede na to, da so to številke, na katere se bodo v bodoče sklicevali vsi ornitologi, bi lahko bili opremljeni z nekaj več spremljajočimi podatki. Podobno nejasni so tudi opisi o gnezditvenih navadah in gnezdiščih posameznih vrst – ali je avtor opisoval le svoja spoznanja, ali se za stavki skrivajo tudi drugi, neimenovani avtorji. V povezavi s tem naj izrazim čudenje, da v seznamu splošne literature ni niti ene »sodobne ornitološke biblije« avtorjev, kot so Cramp, Glutz idr.

Pogrešam tudi avtorjevo oceno o dejanski razširjenosti posameznih ptic (zasledil sem jo le pri nekaterih vrstah). Na podlagi podrobnih zemljepisnih, podnebnih in vegetacijskih danosti Slovenije, ki so predstavljene v prvem delu knjige, in poznavanja zahtev gnezdilcev bi lahko ovrednotil »luknje« v razširjenosti posameznih vrst – ali je možno, da vrsta tam tudi gnezdi, pa je bila le spregledana ali ne. Tako je ta pomembni del odgovora, ki naj bi ga prinesel atlas razširjenosti, prepuščen interpretaciji uporabnikov knjige in le upamo lahko, da med njihovimi pogledi ne bo velikih razlik.

Atlas razširjenosti naj bi opisoval zatečeno stanje – v tem primeru položaj in število posameznih gnezdilcev v Sloveniji. Seveda je bil zaradi majhnega števila sodelavcev časovni razmah tega stanja neizbežen. No, vseeno se mi ne zdi umestno, da se ta pomanjkljivost izpostavlja že kar na ovitku, kjer je 20-letno delo na projektu atlasa predstavljeno kot merilo kvalitete (pri tem niti ne vem, od kod teh 20 let; od 1979 do 1993 je namreč samo 15 let). Po drugi strani bi to pomanjkljivost, ki jo avtor sicer pri redko razširjenih vrstah spretno dopolni z dokumentiranjem vseh poznanih podatkov, vsaj deloma omilil s seznamom, v katerem bi bila razvidna leta ali celo datumi opazovanj v posameznih kvadratih. Za boljše razumevanje podatkov v tej tabeli ne bi škodili tudi podatki o količini časa, vloženega v raziskave v posameznem kvadratu. Majhno število odkritih vrst v posameznih kvadratih bi s tem takoj dobilo svoj vzrok – slaba raziskanost ali dejansko stanje.

Zemljevidi razširjenosti so kvalitetni in zelo pregledni. Ker je Slovenija v njih predstavljena reliefno, hitro dobimo pravilen občutek o razširjenosti posamezne vrste – ali je razširjena bolj v primorskem, alpskem, nižinskem, višinskem... delu države. Ker popisovalna mreža (kvadrati) na njih ni označena, je določanje posameznih podatkov težavno.

Zelo pa sem se v knjigi razveselil primerjav z zgodovinskimi viri. Avtor je namreč zbral kopico starih podatkov, ki so večini ornitologov težko dostopni, često tudi težko razumljivi (napisani v tujih jezikih), in jih komentiral v luči rezultatov atlasa. V knjigo so vključeni tudi vsi pomembnejši zapisi iz novejših časov, objavljenih predvsem v reviji *Acrocephalus*, tako da ima atlas poleg predstavitve razširjenosti ptic v Sloveniji pomen tudi kot zbirno delo za gnezditvene podatke. Pohvale vredna je tudi oblika knjige, ki je narejena z zvrhano žlico okusa in primerno dopolnjuje avtorjev bogati jezik.

Če ob koncu strnem misli, bi knjigi, kljub temu, da je bila metoda zbiranja podatkov za gnezditveni atlas ptic dokaj eksaktna, dodelil bolj poljuden kakor strogo strokoven značaj. Ne morem pa se znebiti občutka, da je bil to tudi avtorjev namen (odlomek iz spremne besede: »Čeprav temelji ornitološki atlas na podatkih, me ti niso nikdar bogve kako zanimali.«). Na ključen kupec knjige bo sicer to njegovo odločitev pozdravil, večina sodelavcev projekta in ljudi, ki se s ptiči ukvarjajo še danes, pa bi si zaslužila kaj več. Toliko bolj, če pomislimo, da je atlas gnezditvene razširjenosti eden izmed osnovnih orodij za nadaljnji razvoj ornitologije.

Davorin Tome

Iz ornitološke pozabe From the ornithological oblivion

INFORMACIJA O EVROPSKEM ORNITOLOŠKEM ATLASU IN MOŽNOSTI SR SLOVENIJE PRI VKLJUČEVANJU V PROJEKT

Iztok GEISTER

1. Informacija o projektu

Na študijski konferenci za koordinacijo in vzpodbujanje amaterske ornitologije v Evropi je bil v decembru 1971 v Angliji osnovan poseben komite za pripravo evropskega ornitološkega atlasa (EOAC).

Namen tega komiteja je dvojen:

- 1) s koordinacijo pri poenotenju metodologije vzpodbujati projekte nacionalnih atlasov v kar največjem številu evropskih dežel,
- 2) razvijati projekt evropskega atlasa, uporabljajoč pri tem podatke nacionalnih projektov in vzpodbujati delo v deželah, kjer takšni projekti ne obstajajo.

Nacionalni projekti naj bi uporabljali kvadratno mrežo 10x10 km, evropski projekt pa mrežo v izmeri 50x50 km. Atlas temelji na gnezditveni evidenci z naslednjo kategorizacijo: (1) možna gnezditve, (2) verjetna gnezditve in (3) nedvomna gnezditve.

Na drugem sestanku EAOC septembra 1972 na Poljskem je bila k sodelovanju povabljen tudi Jugoslavija, in sicer s pilotskim projektom, ki naj bi stekel v letu 1975. Obdobje naslednjih let velja kot pripravljeno, v njem naj bi se vsaka država z nekaj raziskanimi vrstami usposobila za sodelovanje pri mednarodnem projektu, ki se bo začel 1985 in bo nujno zajel vse evropske države. Stanje priprav je trenutno takole:

država	začetek	mreža (v km)
Belgija	1973	10x8
Britanija	1968-1972 zaklj.	10x10

Bolgarija	1974	10x10
Češkoslovaška	1974	10x10
Danska	1971-1974 zaklj.	5x5
Finska	1975	10x10
Francija	1970-1974 zaklj.	20x27
Irska	1968-1972 zaklj.	10x10
Zah. Nemčija	1975	50x50
Nizozemska	1974	10x10
Poljska	1974	10x10
Švedska	1973	10x10
Švica	1972	10x10
Turčija	1973	10x10

2. Možnosti SR Slovenije pri vključevanju v projekt

Na Slovenskem obstaja žgoč problem inventarizacije ornitofavne. Problematika diverzitete je izhodišče za vrednotenje nacionalnega in regionalnih prostorov. Nacionalni atlas bi bil solidna osnova za premišljene naravovarstvene ukrepe.

Poskus inventarizacije iz leta 1972 ni bil deležen družbene podpore. Zdaj nas mednarodna situacija ponovno sili k premisleku in odločitvi. Po drugi strani pa nas bo kmalu k temu silila zvezna delitev dela.

Problematika sposobnosti prevzeti takšen projekt je v glavnem skoncentrirana na naslednje tri točke:

- (1) vprašanje nosilca (matične ustanove)
- (2) vprašanje organizacije (kadrovskih virov)
- (3) vprašanje financiranja.

Ad (1) V poštev prihajajo inštitucije:

- Kustodiat za ornitologijo pri PMS
- Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete
- Biološki inštitut Jovana Hadžija pri SAZU
- Oddelek za varstvo narave pri Zavodu SRS za spomeniško varstvo.

Ad (2) Kot potencialna (množična) organizacija prihajajo v poštev šole, lovci, obročkovalci ptic.

Ad (3) Kot potencialni financer prihaja v poštev Raziskovalna skupnost Slovenije oz. Sklad Borisa Kidriča.

Pod Ad(1) imenovane ustanove prosim za pomoč pri vključevanju SR Slovenije v mednarodni projekt evropskega ornitološkega atlasa. Pismeno stališče vaše ustanove do projekta pošljite na naslov Oddelek za varstvo narave pri Zavodu SRS za spomeniško varstvo, Ljubljana, Plečnikov trg 3, ki začasno opravlja vlogo koordinatorja.

V Kranju, dne 10.3.1975

Informacija poslana v vednost:

Skupnost za varstvo okolja v Sloveniji

Raziskovalni skupnosti Slovenije

Lovski zvezi Slovenije

Katedri za varstvo gozdov Biotehniške fakultete, Ljubljana

Inštitutu za biologijo, Beograd

Odjel za Ornitologiju Biološkog instituta, Zagreb

Iz Raziskovalca 5 (1975) 1-2

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

POLARNI SLAPNIK *Gavia arctica*
BLACK – THROATED DIVER – 4 (1 juv., 3 ad.)
 on 7th November 1993 at flooded Petelinsko
 karst polje

Kraško polje Petelinsko jezero pri Pivki je bilo 7. 11. 1993 zaradi deževja obilno napolnjeno. Na njem sva opazovala kar štiri polarne slapnike *Gavia arctica* (1 v mladostnem perju, trije odrasli v zimskem), potaplajoče se med zalitimi borovci, ki so bili videti kot nekakšne mangrove. Od drugih vodnih ptic sva opazovala še črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis* (1 os.), race mlakarice *Anas platyrhynchos* (pribl. 150 os.), žvižgavke *Anas penelope* (5 os.) in dolgorepe race *Anas acuta* (3 os.). *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

ČRNOGRLI PONIREK *Podiceps nigricollis*
BLACK – NECKED GREBE – 2 extremely exhausted individuals with wet plumage on 15th October 1993 at Ptujsko jezero

Dne 15. 10. 1994 smo udeleženci izleta na Ptujskem jezeru imeli priložnost opazovati ne navadno vedenje dveh črnogrlih ponirkov v zimskem perju. Prvi je ležal na nasipu, drugega pa smo morali dvigniti na nasip mi, saj je bil tako izčrpan, da ni mogel zlesti iz vode. Ko smo ga prijeli, smo opazili rane na trebuhu. Po vsej verjetnosti ga je opraskal asfalt z nasipa. Zanimivo je, da sta bila ponirka mokra do kože, kar

dokazuje, da sta preletela zelo dolgo pot. Njunima telesoma je tako zelo primanjkovalo energije, da nista bili sposobni ustvarjati snovi, ki varuje perje pred vlago. *Jakob Smole, Čafova 4, 62000 Maribor*

VELIKA BOBNARICA *Botaurus stellaris*
BITTERN – on 12th December 1993 at Sečoveljske soline

Ko sva se 12. 12. 1993 s Sečoveljskih solin že vračala, sva kakih dvesto metrov pred zapornico na poti ob Dragonji splasila veliko bobnarico. Določila sva jo po velikosti in zelenih nogah. Od drugih zanimivosti tistega dne naj omeniva še skupinsko prenočevanje spremenljivih prodnikov *Calidris alpina*, ki sva jih lahko opazovala zaradi pozne ure. Malo pred sončnim zahodom so se prodniki začeli združevati v večje jate, te pa so se v bližini letališča nato združile v eno samo jato pribl. 250 osebkov. Tako je morda večer najprimernejši čas za štetje te vrste, saj je ugotovljeno število znatno večje od dosedanjih zapisov. Morda pa številčnost na prezimovanju vendarle narašča? *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

SIVA ČAPLJA *Ardea cinerea*
GREY HERON – successful breeding from March to April 1995 along the Savinja river near Zidani most

Prijetno sem bil presenečen, ko mi je znanec B. Gorišek med prvomajskimi prazniki omenil, da v bližini njihove hiše gnezdi siva čaplja. Najprej sem bil nezaupljiv, saj mnogi ljudje menijo, da sive čaplje gnezdijo vsepovsod, kjer jih opazijo pri prehranjevanju. Vendar sem v pogovoru z njegovo materjo ugotovil, da sta sivi čaplji v marcu in aprilu 1995 uspešno gnezdili in vzredili dva mladiča.

Gnezdo, ki sem si ga ogledal 7. maja 1995, je bilo narejeno v vasi Veliko Širje pri Zidanem mostu, na desnem bregu Savinje, nasproti izliva Gračnice v Savinjo, v kvadratu 10/51. Spleteno je na vodoravni veji stare bukve, kakšnih 25 metrov visoko v mešanem gozdu bukve, bora in smreke. Pri znašanju gnezda je opazovala, kako sta starša nosila gnezdilno gradivo – suhe veje. Opazila je, kako je ptica ščitila svoje mladiče pred snegom z razprtimi krili. Večkrat je videla, kako sta stara hranila mladi dve čaplji, in opazovala rast mladičev. Prejšnji dve leti je ravno tako opazila gnezdi na boru, ki se mu je odlomil vrh, kakšnih 100m proč od letošnjega gnezda. Povedala je, da se mladiča pogo-

sto vračata v gnezdo, vendar ju tega dne ni bilo. Zato pa ju je 11. maja zjutraj opazil M. Plahuta.

Verjetno je siva čaplja gnezdila že v letu 1994 in 1993. Sama lokacija gnezda je blizu otočka v Savinji malce pod izlivom Gračnice. Na tem otoku sem pred leti opazil več gnezd na visokih topolih, a nisem mogel ugotoviti, kdo je njihov lastnik. Možno je, da je bilo katero izmed teh gnezd gnezdo sive čaplje, vendar dokaza za to ni. So pa okrog tega otočka dobra lovišča za sivo čapljo, ki jo redno, prek celega leta, videvam (od enega do štirih osebkov) že več let. Prav tako opažam večerni prelet sivih čapelj mimo Zidanega mosta po strugi Savinje navzgor.

Po meni znanih podatkih je edino gnezdišče sive čaplje v južnem delu Štajerske ob Vonnarskem jezeru pri Podčetrtku, tako da je novo odkrito gnezdo v Velikem Širju drugi podatek za to območje. *Marjan Gobec, Zidani most 28 a, 61432 Zidani most*

SIVA ČAPLJA *Ardea cinerea*

GREY HERON – 18 on 15th October 1994 near Vipava; in 15 minutes they caught 7 small mammals, probably voles

Dne 15. 10. 1995 sem na okoli 1 ha velikem, poševnem travniku pred Vipavo opazil skupino 18 sivih čapelj. Mojo pozornost je pritegnila njihova prehanjevalna učinkovitost. Na vsake 2-3 minute je namreč v kljunu zdaj ene zdaj druge čaplje izginil po en mali sesalec - verjetno voluharica. V 15 minutah, kolikor časa je trajalo moje opazovanje, so jih pokončale sedem. *Davorin Tome, Jamova 66, 61000 Ljubljana*

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*

WHITE STORK – approx. 60 juv. on 15th August 1994 on passage at Dragatuš (Bela krajina)

Na izletu v Belo krajino 15. 8. 1994 se nama je pripetil za naše razmere precej nenavaden dogodek. V bližini Dragatuša sva na polju zagledala belo štorljo *Ciconia ciconia*. Ker sva jo želela fotografirati, sva se ob cesti ustavila. Med približevanjem sva uzrla še štiri osebkke, naključni pogled v nebo pa je razkril, da nad nama kroži kar cela jata teh ptic; skupaj s tistimi na tleh sva jih naštel približno 60. Jata je bila neurejena in se je na višini 50-100 metrov počasi oddaljevala v jugovzhodi smeri proti Vinici in Hrvaški. Posamezni osebki so občasno neurejeno pristajali na bližnjih poljih. Kolikor sva lahko videla, so imeli vsi blede kljune, kar

pomeni, da so bili nedorasli. To je nenavadno, saj je znano, da pri štorljah jate na selitvi vodijo izkušeni odrasli osebki, ki so pot že najmanj enkrat preleteli. Žal nama je za sliko jate zmanjkalo filma, ugotovila pa sva, da je ob osamljeni štorlji avgusta, ki ni tako redek pojav, vredno pogledati tudi v nebo. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

LABOD PEVEC *Cygnus cygnus*

WHOOPEE SWAN – 3 on 21st December 1994 as well as on 22nd and 29th January 1995 above and on the Sava river near Kranj

Dne 21. 12. 1994 je že drugi dan medlo in snega je zapadlo blizu štirideset centimetrov. Dopoldne sem se odpravil k Zarti blizu naselja Novo Hrustje, kjer sem nameraval narediti nekaj zimskih panoramskih posnetkov te slikovite, a malo znane savske soteske... Ko sem stal na največjem »balkonu« nad ukročeno Savo, sem okrog 10.45 zaslišal v daljavi iz kranjske smeri nenavadne zvoke, ki so se mi čedalje bolj približevali. Sprva sem domneval, da nekje v bližini poje žaga ali kakšen drug človekov stroj. Šele ko so bili glasovi tik nad mano, sem se ozrl proti nebu in tam zagledal same »pevce« – tri velike labode, ki so leteli nizko, v pravilni letalski razvrstitvi v smer vodnega toka proti jugovzhodu. Ves osupel zaradi nenavadne »nebeške godbe« sem, žal, pozabil pravočasno pritisniti na fotografski sprožilec in tako nemara zamudil enkratno priložnost. Labodji glasovi so bili nenavadno močni, vendar so zveneli ubrano, kot bi denimo igrala množica trobent – igrač. Višina tonov se je kajpak po fizikalnih zakonitostih spreminjala z oddaljenostjo ptic.

Natanko mesec dni po tem srečanju z labodi pevci, 22. 1. 1995, je ponoči spet snežilo, zapadlo pa je le okrog pet centimetrov novega snega. Ura je spet šla na enajsto dopoldne, ko sem blizu prej opisanega kraja nad Zarto ponovno zaslišal meni že dobro znano »melo-dijo« in takoj nato zagledal tri labode, ki so prav blizu robu soteske leteli v smeri Kranja. Čez nekaj minut sta v nasprotni smeri letela dva laboda, tretjega pa je najbrž zakrila previsna pečina.

Dne 29. 1. 1995 je bilo vreme oblačno s temperaturo +3 stopinje C. Z že opisanega skalnega »balkona« sem spet okrog enajste ure opazil, kako so se izza ovinka prikazali trije labodi, ki so precej previdno plavali na vodni gladini, oddaljeni kakšnih dvesto metrov v smeri jugovzhoda v ožjem delu soteske. Pri pticah sicer z daljnogledom nisem mogel prepoznati

značilnega rumenega kljuna s črno konico, pač pa so se vsi trije osebk s svojim iztegnjenim ravnim vratom in nekako prišiljeno glavo razločno razlikovali od labodov grbcev *Cygnus olor*, ki so na savski gladini zdaj že zelo običajni. Ta primerjava je bila še toliko lažja, ker je nedaleč od mojega stojišča veslal grbec, ki se je kmalu odpravil z napol razprtimi peruti proti omenjeni trojki. Ves prevzet nad ponovnim srečanjem z nenavadnimi pticami selivkami sem prav na hitro krenil po gozdnatem bregu proti njim. Smrekova debla, podrta zaradi okužbe z lubadarjem, so me pri tem tako močno ovirala, da sem nazadnje lahko samo še poslušal značilno melodijo odletelih ptic, ki je bila zaradi odmevov karseda močna, a kot vse kaže, za letošnjo zimo poslovilna.

Ce J. Gregori in I. Krečič pravica, da je labod pevec pri nas redek gost, zlasti v hudih in dolgih zimah, razberemo iz Sovinčevega Zimskega ornitološkega atlasa, da je bila vrsta v letih 1979–94 dokumentirano opazovana le trikrat; leta 1992 na Cerkniškem jezeru ter leta 1993 na Ptujskem jezeru in v Škocjanskem zatoku. Ker si je menda ta vrsta laboda v zadnjih desetletjih v svojih skandinavskih domovanih (Švedska, Norveška, Finska) močno opomogla, najbrž lahko v prihodnosti pričakujemo še več njihovih zimskih obiskov tudi v Sloveniji. *Jurij Kurillo, Smledniška c. 12a, 64000 Kranj*

SIVA GOS *Anser anser*

GREYLAG GOOSE – on 25th February 1994 on the bank of the Ljubljanica river

Na bregu Ljubljanice nasproti izliva Građaščice sva 25. 2. 1994 opazovala sivo gos *Anser anser* podvrste *anser*. Datumsko podatek ni presenetljiv, saj gre za vrhunec preleta čez osrednjo Slovenijo, bolj zanimiv je kraj pojavljanja. V bližini gosi, ki je utrujeno sedela na bregu, so se ustavljali mimoidoči in jo občudovali, saj je med mlakaricami delovala zares markantno. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

ŽLIČARICA *Anas clypeata*

NORTHERN SHOVELER – 6 on 10th March 1995 on the Ljubljanica river at Zgornji Kašelj

Lep sončen pozno zimski petek (10. 3. 1995) nas je izza računalniških zaslonov na inštitutu zvabil v naravo, v Zgornji Kašelj, na ogled zanimive mrtvice, kjer smo lansko poletje odkrili strelušo, kolmež, konjsko kislico in še nekaj redkejših vrst močvirskih in vodnih rastlin. Mrtvica je bila polna vode, tako da je bil

tudi bližnji travnik precej poplavljen vse do struge reke Ljubljanice, ki na tem mestu dela velik okljuk. Razen velikega smetišča tik ob mrtvici nam pogled na to sicer presenetljivo najdišče na samem robu Ljubljane ni ponujal nič novega, le mali zvončki in žafrani so že nakazovali prihod pomladi. S sodelavcema Darinko Trpin in Petrom Tonklijem smo se odločili, da pogledamo še na mrtvi rokav Ljubljanice v Zavogljah pri Sostrem (UTM VM 60). Avtomobil smo ustavili ob potoku, ki se v bližini vrtnarije Sostro izliva v Ljubljanico. Voda v potoku in Ljubljanci je bila precej visoka – reka je skoraj dosegla rob struge in drla z veliko hitrostjo proti sotočju s Savo. Mrtvi rokav, ki se od Ljubljanice odceplja prav na njenem ovinku, je bil do roba poln vode. Na gladini so se zibale 3 črne liske *Fulica atra* in nekaj rac. Na prvi pogled sem zaznal, da so med njimi vrste, ki sem jih doslej zelo redko videval. Previdno smo se približali mrtvici, ki ima na sredini majhen z drevjem in grmovjem porasel otoček. Liske in par mlakaric *Anas platyrhynchos*, ki sem jih takoj razločil od drugih, so odplavale za otok, za njimi pa še tri manjše rjavo grahaste race z belo nadočesno pego na glavi, ki sem jih spoznal za reglje *Anas querquedula*. Ostala skupina 6 rac, ki so bile nekoliko nižje, je zbudila mojo pozornost s svojim izredno pisanim perjem. Štirje izmed njih so očitno bili samci, s temno, zelenkasto glavo in z dolgim temnim kljunom, s pisanim hrbtom, belim oprsjem in spodnjim delom ter veliko svetlo rjavkasto liso na trebuhu. Čez nekaj trenutkov, vse se je dogajalo okrog poldneva, se je skupinica, ki smo se ji iz naše opazovalske vneme očitno preveč približali, vzdignila in odletela proti toku Ljubljanice v smeri proti Vevčam. V zraku je bila svetla rjavkasta lisa na trebuhu še bolj izrazito vidna. Nekaj sto metrov višje so se ptice spustile na rečno gladino, ki jih je v kratkem času s svojim izredno hitrim tokom prinesla mimo nas. Race so se ponovno dvignile, dvakrat zaokrožile nad nami in se spet spustile v mirno zavetje na gladino mrtvice, ker smo se mi ta čas primerno odmaknili od nje. Še nekaj časa smo jih občudovali skupaj z radovednim domačinom iz najbližje hiše, ki je dejal, da takšnih rac na tem mestu ni videl še nikoli, čeprav pogosto opazuje številne ptice, ki priletijo na mrtvico. Kasneje sem po priročniku ugotovil, da smo imeli čast opazovati žličarico *Anas clypeata*, ki ni ravno pogost zimski gost pri nas. Race so verjetno bile samo na spomladanskem preletu, kljub vsemu pa so nam poklonile nekaj veličastnih

trenutkov. *Branko Vreš, Črneče 133, 62370 Dravograd*

ZIMSKA RACA *Clangula hyemalis*

LONG-TAILED DUCK – 4 from 11th December 1994 to 19th March 1995 (2 on 16th April) on the Sava river at Vrhovo

Opazovanja zimske gostje z visokega severa so bila po podatkih Zimskega ornitološkega atlasa (SOVINC, 1994) pri nas zelo redka in še to predvsem na dravskih akumulacijskih jezerih. V zimi 1994/95 pa sem imel srečo, da sem od 11. decembra do 16. aprila opazoval štiri osebe zimske race skoraj doma, na akumulaciji HE Vrhovo.

Prvič sem jih opazil 11. decembra dopoldne ob 9. uri, ko so se potapljačice hranile kakšnih 80 metrov nad jezero. Nobena ni imela dolgega repnega perja. Samo ena je bila izrazito kontrastno obarvana, zato sem sklepal, da gre za prezimujočo samico s tremi prvoletnimi mladiči. Presenetilo me je, da sploh niso bile plašne. Ko sem prišel na jezo, so se mlakarice takoj dvignile, zimske race pa se zame še zme-nile niso.

Opazoval sem jih redno do 19. marca, vmes tudi posnel na video kaseto njihov nizki let v formaciji nad vodo. Zaradi pomanjkanja časa nato nisem bil pri jezu vse do 16. aprila, ko sem opazil dva osebka. Verjetno sta bili ptici dve izmed prej opazovanih štirih, saj je zimska rasa pri nas redka gostja. Zato je verjetnost, da bi ptici prileteli od drugod, zelo majhna. To je bilo moje zadnje opazovanje zimskih rac v tej zimi. *Marjan Gobec, Zidani most 28a, 61432 Zidani most*

SREDNJI ŽAGAR *Mergus serrator*

RED-BREASTED MERGANSER – male in breeding plumage from 22nd to 29th May 1994 on the Ljubljanica river at Ljubljana

Na Ljubljanici sva 22. 5. 1994 pri Čevljar-skem mostu opazovala srednjega žagarja *Mergus serrator* v lepem svatovskem perju. Tam se je še vedno zadrževal 29. 5. 1994, skupaj z mlakaricami, ki so na tem delu Ljubljanice običajne. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

ČRNA ČIGRA *Chlidonias niger*

BLACK TERN – approx. 1200 (incl. 50 *C. leucopterus*, one *C. hybrida*, one *S. hirundo*) on 8th May 1994 at Cerkniško jezero

Dan je bil lep in tako sva se 8. 5. 1994 odločila za izlet s čolnom na Osredok na Cerkniš-

kem jezeru. V bližini tega zanimivega otoka sva zašla v jato črnih čiger *Chlidonias niger*, ki sva jih naštel pribl. 1200. V jati so bile tudi beloperute čigre *Chlidonias leucopterus* (pribl. 50 os.) ter po ena navadna čigra *Sterna hirundo* in belolična čigra *Chlidonias hybrida*. Lahko sva si jih ogledala resnično od blizu, saj so letale le približno meter nad nama, pa tudi sedale so na bližnje vodno rastlinje. *Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva 28, 61111 Ljubljana*

RJAVI LUNJ *Circus aeruginosus*

MARSH HARRIER – female on 12th September 1993, accompanied by *F. tinnunculus*

Bil je lep topel sončen dan, ko sem 12. 8. 1993 popisoval ptice v Dravinjskih gorica-h okoli zaselka Hrastje. Ta dan sem opazoval kar nekaj zanimivih vrst: dva (2) goloba grivarja *Columba palumbus*, deset (10) sivih žoln *Picus canus*, malo cipo *Anthus pratensis*, tri (3) mlinarčke *Sylvia curruca* (na tem območju sem jih opazoval prvič), trideset (30) kovačkov *Phylloscopus trochilus*, pet (5) meniškovi *Parus ater*, deset (10) dleskov *Coccothraustes coccothraustes* in še mnogo drugih. Od zanimivejših vrst velja omeniti še en (1) osebek kukavice *Cuculus canorus* in sivo čapljjo *Ardea cinerea*, ki je omenjeno področje le preletela.

Najbolj pa sem bil tistega dne vesel rjavega lunja, kar je tudi moje prvo srečanje s to vrsto v Dravinjskih gorica-h. Lunj (bila je odrasla samica) je krožil kakih 50 metrov visoko nad pokrajino. Ob njem je letala še navadna postovka *Falco tinnunculus*, in tako sta družbo prečesavala teren in iskala plen. Nenavadni par je počasi odjadral vzdolž Dravinjske doline v smeri proti Poljčanam. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

MOČVIRSKI LUNJ *Circus pygargus*

MONTAGU'S HARRIER – female on 18th April 1992 and male on 11th September 1993 in Dravinja valley

Dne 11. 9. 1993 me je pot spet zanesla v Dravinjsko dolino, kjer sem popisoval ptice. Presenetilo me je dokaj visoko število kanj *Buteo buteo*, ki sem jih v območju med Poljčanami in Štatenbergom naštel okoli deset (10), opazoval pa sem tudi dva (2) sršenarja *Pernis apivorus*.

V bližini vasi Modraže sem zagledal ujedo, ki je kakih 100 do 150 metrov visoko letela v smeri proti Donački gori. Hitro sem pogledal skozi teleskop in ugotovil, da opazujem odraslega samca močvirskega lunja. Ptica je bila monotono si-ve barve, črnina na krilih pa se je kakor klin za-

jedala od konca kril proti trupu.

Močvirskega lunja sem v tem območju opazoval že 18. 4. 1992 pri vasi Globoko. Takrat sem opazoval samico, ki je letela nizko nad tlemi in lovila. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

PLANINSKI OREL *Aquila chrysaetos*

GOLDEN EAGLE – juvenile on 4th May 1995 at Medvedce reservoir

Dne 4. 5. 1995 sva z ženo Božo šla na zadrževalnik Medvedce. Zanimal naju je predvsem pelikan, o katerem so govorili že vsi, ki na Štajerskem opazujejo ptice. Za obisk naju je navdušil še kolega Andrej, ki mi je prejšnji večer ves prevzet sporočil, da je na Medvedcah belorepec.

Ura je bila okrog pol enajstih, ko sva se počasi peljala po grbastem makadamu proti vzhodni obali zadrževalnika. Nad zadrževalnikom je krožilo športno letalo, v prvem trenutku se mi je celo zazdelo, da vidim pelikana v letu, a ga tisti dan ni bilo. Poleg jeklenega ptiča, ki je naredil še dva kroga in odletel, je bil na nebu še pravi pernat ptič tudi velikih dimenzij. Pristal je blizu vodnega izpusta na nasipu. Z avtomobilom sva se mu počasi približevala in Boži sem razlagal o belorepcu, ki sedi pred nama. Ustavil sem pred neprevoznim jarkom. Pripravim opremo in previdno izstopim. Pričakovani »belorepec« je kmalu poletel. Proti pričakovanjem pa ni ustrezal moji predstavi o belorepcu. Rep je sicer imel bel, vendar z debelo temno obrobo na koncu. V perutih, v višini zapestnega sklepa, je imel lepo vidna bela zrcalca.

Hitro sem naredil dva posnetka in segel po Heinzlovem priročniku, »belorepec« pa se je medtem izgubil v smeri Pohorja. In res, belorepec nima temne obrobe na koncu repa. Mladostni imajo rjav, odrasli pa šele dobijo bel rep. Ima pa tako obrobo na repu vzhodna vrsta jezerskega orla *Haliaeetus leucoryphus*, le da nima belih zrcalc v perutnicah. O tem, kaj vse sva tega dne z Božo videla na Medvedcah, bom zapisal v drugih prispevkih. Doma sem temeljito prelistal Porterjev priročnik za določanje ujed v letu in dvoma več ni bilo. Opazovala sva mladostnega planinskega orla *Aquila chrysaetos*. Tudi diapozitivi so bili dobri, sicer ne zaslužijo objave, a na njih z lupo z lahkoto prepoznamo mladostnega planinskega orla.

V SV Sloveniji ni bilo veliko opazovanj planinskih orlov, v glavnem se vsa opazovanja nanašajo na Pohorje. Težko je reči, kaj ga je privabilo k zadrževalniku, razmišljali smo, da najbrž

nekaj kilogramov težki crknjeni tolstobiki, ki so v velikem številu razpadali na plitvinah. *Franc Janžekovič, Maistrova 10, 62000 Maribor*

NAVADNA POSTOVKA *Falco tinnunculus*

COMMON KESTREL – male on 8th July 1993 plundering a number of young hidden *P. collaris*

Dne 8. 7. 1993 sem popisoval ptice v kvadratu št. 25 OA TNP – na relaciji Kot oz. Lenogarjev rovt – Cmir (2393 m). Ob ostenju Rjavine proti Luknji peči sem opazoval postovko, ki je v presledkih preletavala nad travnato pobočje nad Debelim kamnom. Vsakokrat, ko je ujela plen, je odletela proti Luknji peči. Klub teleskopu gnezda nisem mogel odkriti, saj se je venomer izgubljala med stenami, pri tem pa dvakrat agresivno preganjala krogarja *Corvus corax*. Ker me je zanimalo, kaj je tako spretno in v razmeroma kratkem času na tleh uplenila, sem nanjo – bil je pravzaprav samec – postal bolj pozoren.

Nisem še pospravil malice iz nahrbtnika, ko ponovno prileti in poskuša v zraku ujeti odraslo planinsko pevko *Prunella collaris*. Šele po tem dogodku sem ugotovil, da so postovkin plen mlade planinske pevke, ki so jih starši sicer odločno branili. Prinašajoč jim hrano pa so jih vedno znova razkrili plenitelju. Tudi jaz sem z lahkoto našel že delno operjenega in med kamni skritega mladiča. Biologija prehranjevanja navadne postovke v gorskem svetu je torej lahko dokaj zanimiva. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

ŠKRJANČAR *Falco subbuteo*

HOBBY – on 13th August 1993 catching *H. rustica* and *D. urbica* in the centre of the village of Modraže in Dravinja valley

Dne 13. 8. 1993 sva z B. Rubiničem opazovala ptice v Dravinjski dolini. Tisti dan se mi je zdelo najbolj zanimivo opazovanje odraslega škrjančarja v vasi Modraže pri Poljčanah. Sokol je namreč sredi vasi, ne meneč se za ljudi, plenil v jati kmečkih *Hirundo rustica* in mestnih lastovk *Delichon urbica*. To je tudi moje prvo srečanje s to vrsto na omenjenem območju.

Tega dne sva opazovala še nekaj zanimivih vrst, na primer belo štokljo *Ciconia ciconia* in sivo žolno *Picus canus*, ki v Dravinjski dolini tudi gnezdit. Ponoči pa sva pri zaselku Hrastje imela priložnost opazovati še pet (5) osebkov lesne sove *Strix aluco*, ki je ravno tako gnezdilka tega območja. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

JEREBICA *Perdix perdix*

PARTRIDGE – flock of 9 on 26th October 1994 in industrial zone at Maribor

Ko sem 26. 10. 1994 odhajal iz službe, je na manjše vrtove, ki niso večji od dveh teniških igrišč, med tovarno Metalna in MAK centrom padal koprenast jesenski mrak. Pred trgovskim centrom in restavracijo Kovinar ter na parkirišču, ki se dotika omenjenih vrtov, je bil običajen večerni vrvež. Ne vem natanko, kaj je v mraku splašilo jato devetih (9) jerebic, ki so razmeroma visoko in oglašajoč se z rezkimi klici odletele z vrtov prek stavbe MAK centra in prometnega vrveža na Ptujski cesti. Čeprav nemalo presenečen, sem v mraku lahko še videl, da so let usmerile proti travniku v Stražunskem gozdu, ki leži približno 300 m proč.

Kako so jerebice zašle v industrijski predel na Težno v Mariboru, mi ni povsem jasno. Verjetno tako, kot so odšle: po zračni poti. Jerebic, ki so tudi na poljih prej redkost kot pogostna vrsta, čeprav jih lovci ponekod tudi umetno naseljujejo, doslej v tako strogem urbanem človekovem okolju še nisem srečal. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

ŽERJAV *Grus grus*

COMMON CRANE – 15 on 2nd January and 10 on 10th March 1995 at Ljubljansko barje

Dne 2. 1. 1995 sem zjutraj hodil ob stari strugi Ljubljanice, med Notranjimi Goricami in Podpečjo. Pripodila sta se dva lovska psa, za njima pa je prišel lovec s spremljevalko. Omenila sta mi, da so na poplavljenih travnikih severno od nas sive čaplje. Res sem kmalu zagledal gručo ptic, ki so stale v plitvi vodi, kakih 150 metrov stran. Vendar pa so mi ob pogledu skozi daljnogled skoraj črni vratovi, temni spodnji deli zoženih peruti ter nekako bolj ponosna drža dali vedeti, da gre za žerjave. Naštel sem jih najmanj 13. Sem ter tja se je kaka ptica razprla ali prestopila in se oglasila z grlenim glasom. Čeprav zaradi vode nisem mogel bliže, sem vendarle naredil nekaj posnetkov. Medtem je posijalo sonce. Ravno ko sem se odločil skočiti po teleskop, me je glasno oglašanje opozorilo, da so se ptice dvignile (bilo je okrog 9.30). Najprej so odletele stran od mene, nato pa so se obrnile proti zahodu. Videl sem, kako so se poravnale v V, nato pa je bilo videti le še črto ptic v enakomerni medsebojni oddaljenosti in slišati njihovo oglašanje. Zraven sta se znašli še dve skupini po 5 oziroma 6 manjših ptic, verjetno rac, ki pa so letele hitreje in so kmalu zavile v stran. Žerjave sem opazoval vsaj še pet

minut, ko so se oddaljevali proti zahodu. Črta ptic se je nekajkrat malo zmedla, nato pa spet poravnala. Pozneje sem na fotografiji preštel, da je bilo žerjavov natančno 15.

Dne 10. 3. 1995 sem se okrog 18. ure vračal s sprehoda po Ljubljanskem barju v bližini Notranjih Goric. Nekakšno nosno trobentanje me je opozorilo, da so v bližini verjetno žerjavi. Po krajšem preiskovanju sem za grmom opazil dva večja ptiča. Ko sem se še nekoliko prestavil, sem zagledal tristo metrov v stran že znani prizor: skupino žerjavov (naštel sem jih 8) sredi poplavljenih travnikov. Kraj počitka so si izbrali le 200 stran od mesta, na katerem sem po novem letu opazil 15 žerjavov na poti proti zahodu. Nisem imel pravega teleobjektiva, a sem vendarle naredil nekaj posnetkov. Medtem se je zvečerilo in v zraku sem slišal neznanega ptiča, ki je kljub temi potoval proti vzhodu. S travnikov so se oglašale tudi race.

Naslednji dan, 11. marca, sem bil že po 7. uri na istem kraju, vendar je bila megla in vse tiho. Ko je okrog 8. ure sonce začelo razkrajati meglo, žerjavov ni bilo nikjer. V bližini sta plavala dva rečna galeba. Prikazala se je velika jata prib. in enako velikih rjavkasto belih pobrežnikov, ki so hitro stopicali po plitvi vodi. Ko sem že obupal in hotel oditi, sem nenadoma v precejšnji oddaljenosti opazil žerjava, ki se je pripogibal in očitno iskal hrano. Videl sem več osebkov, ki so med oddaljenim grmovjem stikali za hrano.

Zaradi obveznosti v službi sem moral nejevoljen oditi. Okrog 10.30 sem se vrnil in presenečen ugotovil, da so žerjavi še zmeraj tam, samo zbrani v skupino. Skoraj vsi so se občasno razpirali in krilili. Posebno en osebek je bil videti ogromen. Stopicali so stran od vode, nato pa vzporedno z njo. Zraven njih se je spustila jata prib. Prestavil sem se nekoliko naprej, da bi jih bolje videl. Spet so bili bliže vode, tako da so njihova telesa odsevala na gladini. Kar naenkrat (ob 11. uri) se je vsa skupina dvignila in odletela. Čez nekaj časa so naredili krog, pri drugem krogu pa so se mi najbolj približali. Seveda mi je prav takrat zmanjkalo filma. Z daljnogledom je bilo lepo videti dolge, iztegnjene vratove in noge. Usmerili so se proti vzhodu, naredili nekakšen V, vendar je ta v trenutku, ko so začeli zavijati, skoraj takoj razpadel na dve skupini. Zdaj sem preštel, da jih je bilo deset. Nato je bilo videti, da cela, ponovno združena skupina zavija zdaj levo, zdaj desno, kot da se ne bi mogla odločiti za smer. Ker je na daleč težko ločiti med sprednjim in zadnjim delom

žerjava, sem šele čez čas, ko niso posebno mahali s perutmi, opazil, da pravzaprav krožijo. Tako so kmalu dosegli dokajšnjo višino, obenem pa so se oddaljevali proti vzhodu.

Naslednjega dne (12. 3.) je voda toliko upadla, da sem lahko pribredel do mesta, kjer so prenočevali. Razen precejšnjega števila belih iztrebkov (ki pa bi lahko bili tudi od kakih drugih ptic) ni ostalo nobenega sledu. Po mokrih in le še deloma poplavljenih travnikih so se hranile ogromne in glasne jate (več sto) brinovk, jate škorcev in jata kakih 50 pobrežnikov, večjih od brinovk. Na preostanku vodne površine je krmaril rečni galeb, zraven pa je bila velika jata prib. *Peter Legiša, Pod brezami 34, 61000 Ljubljana*

ŽERJAV *Grus grus*

COMMON CRANE – 2 on 2nd October 1994 at Dravinjske gorice

Drugi oktober 1994 je bila lepa topla jesenska nedelja. Ta dan sem preživel v Dravinjskih goricah v zaselku Hrastje pri Poljčanah. Popoldne sem se odpravil opazovat ptiče v bližnji gozdič. Vso pot me je spremljalo ščebetanje velikih sinic *Parus major* in oglašanje brglezov *Sitta europaea*, ki sta tu običajni vrsti. Nenadoma pa je jesenski pokoj predrlo znano oglašanje žerjavov v letu. Kar verjeti nisem mogel svojim ušesom. Hitro sem se ozrl navzgor, da bi še videl te veličastne ptice. Toda krošnje dreves so bile takrat še zelo zelene in goste, tako da žerjavov nisem mogel videti. Hitro, kolikor so me noge nesle, sem stekel iz gozda na plano, da bi le še ujel kak pogled, a je bilo žal že prepozno.

Po oglašanju sodeč sta teren preletela najmanj dva (2) žerjava, lahko pa je bil tudi kakšen več. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

TEMMINCKOV PRODNİK *Calidris temminckii*

TEMMINCK'S STINT – on 27th April 1993 at Ptujsko jezero

Pusti, oblačni in deževni dnevi so človeku nekako neprijetni, za ornitološka opazovanja pa utegnejo biti zelo primerni, saj je prav ob takih dnevih mogoče opazovati zanimive in tudi redke ptičje vrste, ki se jih potem še dolgo radi spominjamo.

27. 4. 1993 je bil prav takšen dan. Pust in oblačen, lilo pa je kot iz škafa. Doma sem se zato še malo obotavljal, a sem se nazadnje le

premisllil in se odločil za izlet okoli Ptujškega jezera.

Z dežnikom v eni in s teleskopom v drugi roki sem se tako odpravil na »ornitološko« pot okrog jezera. Takoj na začetku poti, še v Ptuj, me je na jezerskem nasipu presenetil majhen ptič. Brez posebnega razmišljanja sem ugotovil, da gre za prodnika. Skušal sem se mu kar najbolj približati, a je vsakič zletel nekaj metrov naprej. Končno sem ga s teleskopom le ujel na primerni razdalji. Tako sem imel prvič priložnost opazovati Temminckovega prodnika. Po perutih, hrbtu in glavi je bil »monotono« sive barve, noge so bile temno olivne, ko pa je po nekaj minutnem opazovanju odletel na nasprotni breg, je pokazal še veliko belino ob straneh repa.

Tisti dan sem opazoval še petnajst (15) velikih žagarjev *Mergus merganser*, enega (1) rjavega lunja *Circus aeruginosus*, enega (1) močvirskega martinca *Tringa glareola*, deset (10) navadnih čiger *Sterna hirundo*, trideset (30) črnih čiger *Chlidonias niger* in petindvajset (25) rumenih pastiric *Motacilla flava*. *Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

KAMENJAR *Arenaria interpres*

TURNSTONE – on 2nd September 1995 at Medvedce reservoir

Drugega septembra 1995 popoldne so viseli nad Medvedcami črni oblaki, nekje okoli Boča pa je že grmel. Pred odhodom domov sem se odločil še pogledati obrežje pod celom akumulacije. Komaj sva z malim Jožekom prehodila kakšnih 50 metrov, se je pred nama dvignil in naju po vodni strani obletel ptič, nekako velikosti malega martinca. Pristal je le kakšnih pet metrov za nama in pričel stikati za hrano. Zaradi majhne razdalje sem si ga lahko res natančno ogledal. Predvsem so v oči bodle oranžno rdeče noge in razmeroma kratek kljun. Posvet s priročnikom je potrdil srečanje s kamenjarjem, zame novo vrsto. Vsak pomislek o odločitvi je odpadel, ko sva ga po nekaj minutah opazovanja pregnala in se je v letu pokazal neponovljivi črno-beli vzorec na hrbtu. *Andrej Šorgo, Ptujška 91, 62327 Rače*

Andrej Sovinc **ZIMSKI
ORNITOLOŠKI
ATLAS SLOVENIJE**

Tehniška založba Slovenije

IZTOK GEISTER

ORNITOLOŠKI

**ATLAS
SLOVENIJE**

zimski ornitološki atlas Slovenije lahko naročite na naslov: Tehniška založba, 61000 Ljubljana, Lepi pot po ceni 9220 SIT (123 DEM).

Ornitoški atlas Slovenije (razširjenost gnezdičk) lahko naročite na naslov: DZS, 61000 Ljubljana, Mestni trg 23 po ceni 9480 SIT (82,64 USD).

Člani Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije imajo pri naročilu 15% popust.

ACROCEPHALUS

LETNIK 16
VOLUME 16

LETO 1995
YEAR 1995

ŠTEVILKA 71
NUMBER 71

STRANI 93-128
PAGES 93-128

VSEBINA

Razmišljanje o Rdečem seznamu (J. Gregori)	93
Opazovanje grivaste gosi <i>Branta bernicla</i> na Ledavskem jezeru (K. Rižner, P. Kmecl)	95
Rožnati pelikan <i>Pelecanus onocrotalus</i> na Dravskem polju (M. Vogrin, N. Vogrin)	98
Naravovarstveno vrednotenje ptičev Banjšic (J. Gregori)	101
Spremljanje številčnosti vodnih ptičev v Sečoveljskih solinah (T. Jančar)	108
Redke vrste ptic v Sloveniji v letu 1992 <i>Poročilo komisije za redkosti</i> (A. Sovinc)	113
Dokumenti: Odprto pismo uredništvu (E. Benussi, F. Genero, A. Purič)	117
Nove knjige: John Gooders: Where to Watch Birds in Britain and Europe (A. Sovinc) Iztok Geister: Ornitološki atlas Slovenije (D. Tome)	118

CONTENTS

Reflections on the national Red List (J. Gregori)
Observation of Brent Goose <i>Branta bernicla</i> at Ledavsko jezero in NE Slovenia (K. Rižner, P. Kmecl)
White Pelican <i>Pelecanus onocrotalus</i> at Dravsko polje in NE Slovenia (M. Vogrin, N. Vogrin)
Nature conservationist evaluation of birds at Banjšice (J. Gregori)
Monitoring of aquatic birds at Sečoveljske soline (T. Jančar)
Rare bird species in Slovenia 1992 <i>Rarities Committee Report</i> (A. Sovinc)
Documents: Open letter to the editorial board (E. Benussi, F. Genero, A. Purič)
New books: John Gooders: Where to Watch Birds in Britain and Europe (A. Sovinc)

Iz ornitološke beležnice:

122

From the ornithological notebook:

Gavia arctica, *Podiceps nigricollis*, *Botaurus stellaris*, *Ardea cinerea*, *Ciconia ciconia*, *Cygnus cygnus*, *Anser anser*, *Anas clypeata*, *Clangula hyemalis*, *Mergus serrator*, *Chlidonias niger*, *Circus aeruginosus*, *Circus pygargus*, *Aquila chrysaetos*, *Falco tinnunculus*, *Falco subbuteo*, *Perdix perdix*, *Grus grus*, *Calidris temminckii*, *Arenaria interpres*

Fotografija na naslovnici: Prosnik *Saxicola torquata* (I. A. Božič)

Front cover: Stonechat *Saxicola torquata* (I. A. Božič)

Vinjeti: J. Lewington (strani 107, 116)

Drawings: J. Lewington (pages 107, 116)

